

Academia

Nr. 16
trim. III
2004

Bârlădeană

Revistă editată de Societatea
literar - culturală
“Academia Bârlădeană”

Manolache Costache Epureanu

(22 aug. 1824 - 19 sept.1880)

Personalitate istorică națională, Manolache Costache Epureanu descindea din familia de mari boieri Costache, ai cărei reprezentanți au dominat, alături de alte neamuri, istoria socială a Moldovei în veacurile XVII-XIX.

Părinții lui Epureanu au fost: marele vornic Ioan Costache și Catinca Negre, rudă apropiată a lui Costache Negre (Negri). Manolache și fratele său Grigore au făcut studii superioare la început în Franța, apoi în Germania, la universitățile din: Heidelberg, Göttingen, Iena. Amândoi frații au obținut primii din tinerii români din epocă titlul de doctor în drept la Iena, aserțiune dovedită de diplomele lor care se aflau în vechiul conac de la Epureni.

După terminarea studiilor, în anul 1846, Epureanu a fost numit președinte al Tribunalului Tutova, unde a fost apreciat pentru corectitudine și profesionalism. S-a remarcat împreună cu Al.I. Cuza, frații Rosetti și alți tineri boieri în mișcarea opoziționistă din ultimii ani ai domniei lui Mihail Sturdza (1834-1849) și în evenimentele revoluționare de la Iași din martie 1848. Exilat, a participat la revoluțiile românilor din Banat, Transilvania și Bucovina.

Următoarea etapă a activității sale politice a fost perioada pregătirii și înfăptuirii Unirii Principatelor. Ca o recunoaștere a meritelor sale locuitorii Tutovei l-au ales, în anul 1857, deputat în Adunarea Ad-hoc a Moldovei. Prieten și colaborator al domnitorului Al. I. Cuza, Epureanu a fost numit de către acesta ca prim-ministru la Iași în perioada 1860-1861.

După abdicarea lui Cuza, Epureanu și-a continuat atât activitatea politică, cât și cea administrativă. A mai deținut funcția de prim-ministru în: 1869, 1870 (guvernul „Cloșca cu puii de aur”) și 1876. În ultima sa guvernare, Epureanu, împreună cu Mihail Kogălniceanu, ministru de externe, a acționat în vederea realizării Independenței pe cale diplomatică prin cunoscutul memoriu adresat puterilor europene.

Conservator ca origine și concepție a fost, de fapt, un conservator de nuanță liberală, ceea ce i-a atras vehemente critici de la ambele grupări politice. Lui Epureanu i se datorează reorganizarea cluburilor conservatoare și înființarea, de fapt, a Partidului Conservator în februarie 1880. Ca președinte, primul președinte al Partidului Conservator, a activat pentru puțin timp pentru că, măcinat de boală, s-a sfârșit la 19 septembrie 1880 la Schleangenbad, în Germania.

Drd.prof. Elena Monu, președintele Academiei Bârlădene

Mihai Eminescu - un daseâl de limbă românească în presa vremii

Vasta cultură a poetului, cât și diversele ocupații puse întru totul în slujba culturii naționale și cultivării limbii române l-au consacrat ca „om deplin al culturii românești”, cum avea să-l numească Constantin Noica.

Activitatea publicistică a lui Mihai Eminescu a constituit unul din factorii importanți în ilustrarea concepțiilor și ideilor filologice ale acestuia, prin combaterea exceselor inovatoare, a limbajului cosmopolit și a modului în care era folosită limba în presă, teatru, școală și literatură.

Data fiind importanța limbii naționale, poetul s-a preocupat de stabilirea normelor literare ale limbii, proces ce presupune un sistem ortografic și ortoepic bine încheiat. Eminescu considera ortografia și ortoepia o problemă fundamentală în educația culturală a poporului român, de aceea sancționa pe cei care puneau la îndoială unitatea limbii române și pe cei care din considerente etimologizante impuneau un sistem ortografic propriu. Din această perspectivă, Eminescu administrează o lecție aspră de gramatică autorului *Abecedarului românesc*, Vasile Petri. În afara faptului că abecedarul era o noutate în literatura didactică a vremii, deoarece separa învățatul scrisului de cel al cititului și începea cu cel dintâi, totuși păcătuiește printr-o serie de greșeli de natură ortografică, semnalate și combătute de poet, dar mai ales prin faptul că, adept al etimologismului, autorul propune o ortografie subordonată acestui principiu în ideea unității ortografice a limbii române: de exemplu, înlocuirea lui *ă* cu *a*; cuvântul *saratură* este considerat formă ortografică corectă, deși „auzul” românesc dictează forma „sărătură”.

Atitudinea critică manifestată de poet împotriva purismului îi servește ca mijloc de ilustrare a tezaurului istoric al limbii române, a realităților statornicite în structura limbii vii, a bogăției de „locuțiuni și proverbe, cântece și povești”, pe care „învățații au năvălit să stingă de pe fața pământului acea minunată operă la care contribuise milioane de capete, în mare parte foarte bine formate, și zeci de cărturari cu bun simț și auz credincios [...]. Cel mai mare noroc pentru bătrâni - precizează poetul - a fost desigur acela de a nu ști latinește. Luând limba astfel cum crescuse în propria ei individualitate, bătrânii au creat o ortografie pentru români ce nu are păreche în nici una din limbile moderne” („Nou a-b-c-dar

românesc de Vasile Petri”, publicat în *Timpu*, 28 aprilie, 1878, apud Mihai Eminescu, *Opere X*, Editura Academiei R.S.R., București, 1989, pag.84).

În același articol întâlnim comentarii minuțioase în ceea ce privește unele probleme de fonetică. Eminescu este unul din primii filologi care au vorbit despre caracterul plenison al vocalei [a], într-o vreme în care normele scrierii grupurilor de diftongi *oa* și *ea* erau *o*, vocalic pentru diftongul *oa* și, respectiv, *e*, vocalic pentru diftongul *ea*. Acest fapt era frecvent întâlnit din cauză că vechea unitate ortoepică nu era încă stabilită, după afirmațiile poetului, iar autorul abecedarului întrebuințează „încă *o* și *é* în loc de *oa* și *ea*, deși în aceste unități de sunet partea pe care tonul e tocmai *a* și nu *o* sau *e*. *O* și *e* nu sunt decât 1/4 a sonului deplin, iar *a* este întreg. Aceste pătrimi de son au aceeași cantitate ca și *i* consonans din *iată*, *iapă*, *iarbă*. Un semn că e astfel e pronunția vie, care a eliminat aceste pătrimi; căci din *țeară*, s-au făcut *țară*, din *feată-fată*, din *afoară-afară* („Nou a-b-c-dar românesc de Vasile Petri”, Mihai Eminescu, op.cit.).

Remarcăm că Eminescu nu s-a preocupat doar de semnalarea problemelor fonetice întâlnite, ci și de evoluția istorică a sunetelor limbii române cu transformările fonetice ce au avut loc în timp.

Poetul combate, de asemenea, „scrierea așa-numitelor sunete derivate cu semnul sunetului originar din care derivă. Așa *d* când avem echivalentul lui în *z* ni se pare de prisos. În genere întrebăm ce are a face originea, etimologia unui sunet cu scrierea lui? Nimic. Cum va scrie autorul - pentru a pune în evidență - sunetul *j*, când derivă din *z* + *i* consonans? Astfel *englez* face pluralul *engleji*, verbul *a putezi* dă naștere substantivului *putrejune*. [...] Un exemplu și mai ciudat *Ch(x)* se prefacă în limba noastră înaintea lui *i* consonans în *ș*, de exemplu: *Leach*, *Leși*; *Ierarch*, *Ierarși*, ș.a. Dorim a ști cum ar scrie *d*. Petri pe acest *ș* ca să vadă din ce sunet originar derivă” („Nou a-b-c-dar românesc de Vasile Petri”, Mihai Eminescu, Op.cit.). În continuare Eminescu dezvăluie ideea că procesul de formare a limbii nu a fost unul sincron, „prin convenție”, ci unul diacronic, iar limba „trebuie să păstreze acest caracter” pentru a pune în valoare spiritualitatea și tradițiile culturale ale poporului român.

Prof. Diana Stoica

Mircea COLOȘENCO

Liviu Rebreanu

(27 nov. 1885 - 1 sept. 1944)

Sunt șase decenii de la trecerea în neființă a marelui scriitor, prozator și dramaturg deopotrivă, om de rară cultură, membru al Academiei Române.

Comemorăm evenimentul prezentând succint ultima sa creație epică, romanul *Amândoi*, dar nu și ultima pe scara valorii literare.

Conturul romanului *Amândoi* este schițat la Valea Mare, lângă Pitești, într-o zi de luni, 12 octombrie 1936. Încă nu-l titrase, derulând subiectul cu începutul de frază: „Pentru romanul polițist - eroul *Agatha Vasiliu*”. Și firul acțiunii curge mai lesne, precedată de mărturisirea că lucrurile la *Gorila*, alt roman început, „merge greu. Lenea și lipsa de liniște”. Mărturisirea, în continuare, este terifiantă: „Numai când sunt singur sunt capabil să stau toată ziua și noaptea la masa de scris, să dobândesc patima hârtiei albe”. Dar tot în aceeași zi de octombrie, schițează planul unui alt roman: *Minunea minunilor*, gândit mai demult, dar abandonat definitiv, deși îl contractase la Editura „Adevărul”, pentru care încasase deja un avans de bani.

Trei ani mai târziu, într-o sâmbătă, 1 iulie 1939, la București, acasă, notează în jurnal: „Azi am încheiat [contractul] principal cu [Editura] «Socec», pentru romanul *Alibi*”, cum fusese titrat *Amândoi* pe masa de lucru în plin șantier de creație. (În aceeași zi, îi venise contractul de la o editură franceză pentru apariția romanului *Ion*). Se apucă de muncă la *Amândoi*, scriind în *Jurnal*: „Cred că sunt pe calea cea bună” (12 iulie 1939), ca o lună după aceea să declare plin de încredere: „Niciodată n-am avut o carte atât de complet făcută în cap ca acuma *Alibi* sau cum îi voi zice. Și, totuși, nu lucrez cu sporul ce s-ar conveni... Nu-mi place încă mersul. Trebuie un ritm mai viu și o accelerare fără a cădea în goliciunea romanelor polițiste. Păstrând tehnica «hiletantă», trebuie menținută și substanța deplină. Asta ar face interesul și prețul cărții. Eroina poate să iasă bogată în toate privințele. Și, mai ales, încărcată de mistere. Dacă o ucigașă și sinucigașă poate rămânea nejustificat pură până la capăt, adică dacă în ciuda crimei poate să fie albă? (14 august 1939)”.

La începutul anului următor (miercuri, 10 ianuarie 1940), la Valea Mare, unde cu patru ani mai înainte schițase nucleul romanului *Amândoi*, Liviu Rebreanu nota descătușat, în *Jurnal*: „Acuma am terminat *Amândoi*, noaptea spre joi, la 3 1/2 dimineața. O încercare de roman criminal-literalizat. Cred să fie interesant. Pentru mine e Solomia care, deși aici apare oarecum fragmentar,

continuare coperta 4

Bărladul și Fălticeni

Contribuții remarcabile în folcloristica românească

Note de studiu

Bărladul la sfârșitul secolului al XIX-lea avea „un liceu, Liceul Codreanu, cu o bibliotecă, un gimnaziu real, o școală normală, o școală de meserii pentru băieți, una pentru fete, 6 școli primare de băieți... 5 de fete, 2 pensionate de fete și câteva societăți culturale” iar Fălticeni, pe atunci capitala jud. Suceava, o populație de 8476 „suflete”. „În Fălticeni se află: gimnaziul clasic Alecu Donici înființat în 1870, frecventat de 145 elevi... două școli primare de băieți și două de fete... o școală de croitorie...”¹.

Până în deceniul al patrulea al secolului trecut au apărut în Bărlad 20 de publicații din care aproape jumătate n-au depășit un an, pe când în Fălticeni erau 5 publicații, adică un sfert față de orașul cu care întrețineau relații culturale de elită.

Efervescența spirituală, nu fără o intensitate aparte în Bărlad, în cele două orașe merită toată atenția celor care se ocupă de istoria culturii noastre.

Am oferit aceste coordonate pentru a se întregi mai bine climatul cultural din perioada la care ne referim în cele două așezări urbane moldovenești.

Studierea folclorului românesc a constituit o preocupare constantă, mai ales din doua jumătate a secolului al XIX-lea. Evenimentul care a cimumscris în bună parte cercetările în acest domeniu a fost apariția în anii 1852 și 1853 a culegerii de folclor a lui Vasile Alecsandri.

„Când în 1892 apărea, în Fălticeni, cea dintâi revistă de folclor «Șezătoarea», folcloristica română se afla într-un moment de mare dezvoltare”².

Bucurându-se de longevitate deosebită „Revista pentru tradițiunile populare” își încetează activitatea în 1931. „Șezătoarea” este una dintre cele mai importante reviste de folclor, care, de-a lungul celor 37 de ani, a întreținut prin strădania lui Gorovei, o largă corespondență cu peste 220 de colaboratori. Indicele întocmit în 1931 clasifică materialele publicate astfel: Lumea fizică, Lumea spirituală, Omul și viața omenească, Viața intelectuală, Cântece bătrânești, Cântece de lume, Elemente folclorice în povești și Tradiții populare”.

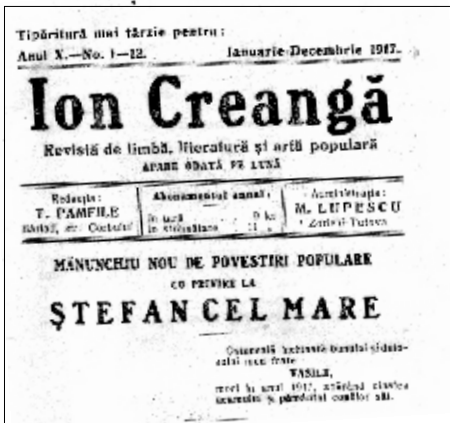
În aceeași publicație Mihai Lupescu colabora cu „Apel către învățători” (vol. 1) „Medicina populară”, „Plugușorul” (vol.3), „Botanică populară” vol. 15.

În paginile „Șezătorii” citim studii semnate de Barbu Delavrancea (vol. 18), „Povestea poamelor” de Moses Gaster, „Meșterul Manole în literatura bulgară, Tudor Pamfile, „Cântece”, junimistul Miron Pompiliu colaborează cu „Poezii populare”, iar K.T. Kirileanu semnează trei articole despre Ion Creangă: „O nouă ediție a scrierilor lui Ion Creangă”, „Notițe asupra manuscriselor lui Ion Creangă” și „Cuvinte din «Amintirile» lui Ion Creangă”.

„Eforturile lui Artur Gorovei de a da publicității un vast material de proveniență populară sunt demne de laudă, acesta însuși mărturisind: «...am fost mândat de dorul de a contribui, cum și cât mi-a fost cu putință, la înălțarea poporului meu, dezgropând și dând la iveală comoara din sufletul unui neam amărât. Dacă este vreun folos ceea ce am făcut, își vor spune alții cuvântul»³.

În ordine cronologică dar și ca importanță se înscrie cu teinicie în rândul periodicelor celor mai valoroase pentru studierea limbii și literaturii

populare revista „Ion Creangă”, apărută la Bărlad între 1908 și 1921, continuatoare a ideologiei fălticene de la „Șezătoarea”, dar și cu alte contribuții de seamă⁴. De altfel, fondatorii, ca și colaboratorii de prestigiu de la „Ion Creangă” veniseră sau își aduseseră o contribuție de prestigiu de la revista mamă, „Șezătoarea”.

Să amintim câteva nume: Mihai Lupescu (n. Bogdănești-Suceava), absolvent al Școlii normale „Vasile Lupu” din Iași în 1884, acum 120 de ani, când prietenul și mentorul său în bună parte, Artur Gorovei (n. 1864, acum 140 de ani la Fălticeni), debutează cu cimilituri în „Revista populară” a lui Moses Gaster⁵ savant autentic de mare ținută intelectuală care s-a stins din viață la Londra acum 65 de ani, în 1939, având aceeași soartă cu alt mare confrate și patriot Lazăr Săineanu de la a cărui naștere au trecut 145 de ani și și-a găsit sfârșitul la Paris acum 70 de ani, în 1934. Pasiunea pentru folclor a lui Lazăr Săineanu se datorează lui Petre Ispirescu pe care-l frecventa asiduă, lui Moses Gaster, devenit acum 75 de ani membru de onoare al Academiei Române și lui Al. Cihac, autorul primului dicționar etimologic al limbii române terminat acum 125 de ani, în 1879.

Mihai Lupescu, după anii de apostolat la Broșteni 1884-1898, unde învățase I. Creangă, unde fusese judecător Artur Gorovei după ce suplinise ca profesor un an la Bărlad (1889-90) și devenit membru de onoare al Academiei în 1940, se stabilește la Bărlad, ca director al Orfelinatlui agricol din Zorleni 1898-1920⁶.

La prestigiul și atmosfera de preocupări teinice în studiarea folclorului o contribuție aparte o are K.T. Kirileanu născut, providențial, la Broșteni în martie 1872, devenit, printre altele și custode al Bibliotecii Universității din Iași (1897-1900), magistrat la Broșteni, unul dintre întemeietorii revistei „Ion Creangă” după ce a fost redactor la „Șezătoarea”.

Acum 75 de ani a publicat la Fundația „Ferdinand” unde a fost secretar (1930 - 35 „ediția «Operelor» lui Creangă (cea mai desăvârșită dintre toate câte s-au publicat și la care ai ostenit mai bine de patru decenii)”. Pentru Titu Maiorescu K.T. Kirileanu⁶, face parte dintre „acei care au mai mult înăuntru decât în afară” și „Il consulta adesea ca pe unul din cei mai erudiți folcloriști ai pocii: «Ei, ce zice și fiul poporului, cunosător al sufletului de la sate»⁷.

Prin anii 1955 profesorul universitar Gheorghe Agavriloaie, ginerele lui Garabet Ibrăileanu, ne strecura în cursul său unele legende literare printre care și aceea a salvării manuscriselor lui Ion Creangă prin cumpărarea acestora de la un băcan care le folosea la împachetarea articolelor dintr-o prăvălie a lașului la începutul secolului trecut. Cumpărătorul nu era altul decât viitorul membru de onoare al Academiei Române în 1948, K.T. Kirileanu.

Se cuvine ca să fie studiată monografic viața și activitatea acestui foarte valoros și mai mult decât modest cărturar.

Paginile revistei „Ion Creangă” s-au bucurat de colaborarea unor savanți de seamă din lingvistica, filologia și folcloristica europeană, precum I. Jarnic Urban, profesor la Universitatea din Praga, Gustav Weigand autorul lucrării valabile și astăzi „Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes”, Leipzig, 1909, lingvist care aprecia astfel prestigioasa publicație: „...felul cum dirijați revista dv., află toată aprobarea mea. Aș dori însă să se publice din când în când despre terminologia agriculturii, lăptăriei, a țesutului, etc., din diferite ținuturi care pentru noi filologii ar fi de mare folos”⁸.

Rolul și contribuția remarcabilă a lui Tudor Pamfile s-au bucurat de o mai atentă cercetare, dar nu se poate vorbi de aspectul exhaustiv al investigației.

Am publicat aceste câteva note cu dorința de a fi o invitație pentru tineretul studios din această urbe cu atâtea aspecte ale vieții culturale încă neexplorate și cu gândul că pot apărea lucrări de exegeză la înălțimea înaintașilor.

Note:

* „Marele dicționar geografic al României”, I, București, 1898 și ** vol. III, 1900. Cf. I. Hangiu, „Dicționar al presei literare românești”, 1987.

1. Gheorghe Vrabie, „Folcloristica română. Evoluție. Curente. Metode”, E.P.L., 1968, pag.271.
2. I. Hangiu, „Dicționar al presei literare românești, (1790-1982). Argument”, de Ion Dodu Bălan, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1987.
3. Celor două publicații le-au fost consacrate și lucrări de doctorat. Petru Ursache în colecția „Universitas” a Editurii Minerva, colecție destinată cu precădere apariției unor asemenea cercetări semnează cartea „Șezătoarea în contextul folcloristicii”, București, 1972, iar prof. Dumitru Marin își ia doctoratul la 57 de ani, în 1998 cu teza „Tudor Pamfile și revista «Ion Creangă»”. Cf. Petru Neucula, Mihai Ciobanu, „Dict. personalităților vasluiene”, Ed. „Cutia Pandorei”, Vaslui, 2001.
4. Iordan Datcu, S.C. Stroescu, „Dicționarul folcloriștilor. Folclor literar românesc”. Cu o prefață de Ovidiu Birlea, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1979.
5. Postum s-a publicat din bogata sa colecție antologia „Tei legănat” (Ed. Junimea, 1975 cu o prefață de Petru Ursache).
6. L. Kalustian, „Facsimile”, Biblioteca „Eminescu”, Ed. Eminescu, 1975, pag. 173-174.
7. Iordan Datcu, S.C. Stroescu, op.cit.
8. „Ion Creangă”, IV, nr. 3, pag.68. Cf. Gh. Vrabie, „Bărladul cultural”, Buc., 1938, pag. 244 și prof. Mihai Luca, „Probleme de limbă în revista bărlădeană «Ion Creangă»” în „Școala bărlădeană”, decembrie 1972, pag. 128 și urm.

Constantin Parfene și Receptarea poetică

Trăiesc astăzi, prin voia sortii, o dublă nostalgie a eternei reîntoarceri. În memoria mea afectivă se află două clipe cu aceeași semnificație: prima, în conținutul ei, este din 1968 și păstrează chipul unui profesor de românească, al unui om „așa cum a fost”, Constantin Parfene și a doua, așa cum l-am învățat, moment care se condensează și prefigurează un amfiteatru în idee.

Constantin Parfene avea un profil sensibil avântat în seninătate, în forma superioară a contemplativității pe care în taină îl asemănam cu acela al poetului romantic german Heinrich Heine, determinându-mă să recit în gând niște versuri care au rămas cunoscute și necunoscute: „Din codri norvegi sălbatic voi smulge un cedru/ În Etna să-l cufund,/ în lava din gâtlejul ei/ și cu slove de foc voi scrie pe cer: Agnes, te iubesc!”

Spunem la superlativul absolut expresiv „floarea florilor”, „frumoasa frumoaselor”, și cred că și în domeniul învățământului există personalități cărora li se cuvine definiția supremă - profesor al profesorilor. Constantin Parfene este unul dintre aceștia. Neatins de vanitățile unor semidocti provinciali și centrali, mulți dintre ei fără altă operă decât două-trei chinuite paginuțe, însă aruncând în ochii plebei aroganța persuasiv-paranoică și insidioasă, ipostază a sacului biblic pe care nu-l mai pot umple cu sicli de argint, Constantin Parfene a fost un om care nu a făcut compromis cu sinele lui, n-a acceptat compromisul decât cu Ideea. A urmărit rigoarea, disciplina și sensibilitatea, pe tabla legii, atât cât i s-a fost dat să se întâmple în limba română, a cărei idealitate a scris-o de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga. I-a fost scris și-n frunte pus să râvnească la metodă, decenii la rând, a fost mentor al unui excelent manual de limba și literatura română. Opera sa: „Literatura în școală. Contribuții la o didactică modernă a disciplinei” (1977), „Compozițiile în școală. Aspecte metodice” (1980), „Teorie și analiză literară. Ghid practic” (1993), „Analize și interpretări literare” (1994), „V.I. Popa - Eflorescența policromă” (1995) și „Receptarea poetică”, apărută la Iași în anul 1998, atât cât este, s-a împlinit. Din manuscrise am aflat: că pregătea „Un caleidoscop epistolar”.

Spiritul românesc la anul 1998 și-a mai adăugat o carte de analize și interpretări de texte literare. Unificând particularul, sintetizându-l în general, aplicând teoria la text și textul la teorie, spiritul profesorului Constantin Parfene a dovedit incontestabile calități de fin analist al structurilor interne ale unor opere de preferință și de referință, de la poemele lui Mihai Eminescu

dorește să fie învinuit că „bate câmpii cu grație!”. Trage o linie autoritară și credibilă în deschiderea operei până la un anumit prag (Umberto Eco). Tocmai întrucât înainte s-a aplecat stăruitor asupra multor cărți. De aici siguranța lecturii critice, asimilarea operelor în profunzime, fără impresionisme aleatorii. Cu un gust estetic fără erată, spiritul său e pătruns de adagiul **Docendo Discimus**, altfel spus numai dacă tu însuși înveți mereu poți să ai dreptul să-i înveți și pe ceilalți. Și nici nu ai posibilitatea și nici căderea să o faci, aristotelic vorbind, dacă nu dovedești aceasta prin **explicații**. A explica inculcă ideea unei îndelungi frământări anterioare, a unei meditații îndelungi în articulațiile operei (clasică observație cronicărească, dacă mă gândesc la Miron Costin, dacă ce ne atenționa că „a citi și a nu înțelege iaste a vântura vântul și a fierbe apa”).

Modalitățile de organizare a reprezentărilor sale critice se supun psihologiei asociaționiste, pornind de la Roman Ingarden (**Studii de estetică**), de la factorii afectivi, intelectuali, ajungând până la zona inconștientului, la obsesii, pentru a evidenția tonalitatea afectivă unitară a unui sistem imagistic dintr-o operă. Dar nu-l ignoră nici pe Jean Paul-Sartre (**Imaginea poetică este puterea magică de a evoca ceva absent**) sau pe Maurice Blanchot, cel din **Spațiul literar**, pentru care opera este „un limbaj ce se vorbește pe sine pornind de la propria lui absență”. Cartea numită „Receptarea poetică” instruieste în lucruri mari! Se bazează pe macrounități structurale, un fel de metalimbaj al unui limbaj care se are ca obiect în funcție de ce este, o gramatică a poeziei. Constantin Parfene, profesor al profesorilor, descoperitor și de talente literare, între alții și pe mine, cel de față, are justetea critică maioreșciană, ca o tinerețe veșnică.

Dar evocarea unor idei cuprinse într-o carte naște în memoria noastră, dacă l-am cunoscut pe autor, un impresionism de gradul al doilea. Această amintire își păstrează undeva, în spațiul memoriei absolute, aroma unei nostalgii indicibile. Nici o chilie nu mai are nici un timp trăit. Un timp imaginar diafan trece peste liniile ierbi și se face tăcere în cuvânt.

CONSTANTIN PARFENE

CALEIDOSCOP MEMORIALISTIC - EPISTOLAR

Vol. I

ACADEMIA BĂRLĂDEANĂ

Editura SFERA

(„Bolnav în al meu suflet”, „Când privești oglinda mării”, „Veneția”) la poemele bliagene („Stă în codru fără slavă” și „Pasărea U”), de la povestirea voiculesciană („Loștrița - o poveste fantastică de dragoste”) la „Oltul” lui Octavian Goga, la Mircea Eliade (Mărci ale insolitării fantasticului în „La Țigănci”) până la „Întrebări - o sistematologie poetică a timpului (Nichita Stănescu)” și „Jeu D'Amour” (Maithuna) lui Cezar Ivănescu.

De regulă, autorul își explică metoda de abordare modernă (semiotică, semică, structuralistă), dar nu uită nici tradiția, după care o implică în text și-și conduce bisturiul inteligenței sale critice, atent și la polisemantismul imaginilor și la interstițiile lor, dezvăluindu-ne surprinzătoare conotații, dincolo de fictiv în rațional și dincoace de concept în sensibilitate. Nu abordează niciodată o propoziție critică ori o idee colaterală fără **argumentum**. Și în acest mod nu dă greș (e o obsesie!), pentru că nu

Theodor CODREANU

Destinul lui Constantin Parfene

Primul cuvânt din titlul acestor note de lectură ni-l impune cartea postumă a regretatului profesor Constantin Parfene, carte de a cărei existență aveam știre încă din anii când excepționalul nostru dascăl trăia. Este vorba de **Caleidoscop memorialistic-epistolar**, vol. I, apărut în librării pe la mijlocul acestui an datorită Editurii Sfera din Bărlad, orașul care, altminteri, l-a propulsat în învățământul și în cultura de performanță. Ce este acest „caleidoscop”? Un mod original și tentant de a-și parcurge momentele emblematice ale vieții, îmbinând secvențele autobiografice cu generoasa evocare a unor figuri și personalități care i-au marcat existența sau cărora le-a marcat traseul vocațional, prilej cu care autorul reproduce, după necesități strict funcționale, pagini sugestive de corespondență primită sau, în unele cazuri, trimisă de el însuși. A ieșit, într-adevăr, un „caleidoscop memorialistic-epistolar” plin de farmec, în care se recunoaște remarcabila **capacitate arhitecturală** a „metodistului”, a mentorului, a dascălului și mai ales un surprinzător dar al evocării și al povestirii, latură inedită și de tonifiantă prospețime, eliberând din **ascundere** (în sens heideggerian) tainele personalității umane ale acestui om cu vocația modelelor exemplare. Căci, neîndoielnic, Constantin Parfene a fost **profesorul prin excelență**, o specie pe cale de dispariție, dacă ținem seamă de ce se întâmplă azi în învățământul românesc. Ca metodist și ca practician realizat deopotrivă în lucrări devenite clasice, nu cred că a avut egal în ultimele vreo trei decenii. Pedagogul a fost dublat de un avizat critic și istoric literar, în lucrări precum monografia dedicată lui Victor Ion Popa, în eseurile de hermeneutică literară sau în cartea despre publicistica lui Eminescu. Dar copilul, apoi adolescentul în care înmugureau harul și credința în propriul destin, plecat din străvechiul sat răzeșesc Bogdana, a păstrat intactă morala arhaică a înaintașilor și în celelalte avataruri ale ființei sale, ca profesor la diverse școli din Bărlad, ca director al fostului Complex Școlar (azi, Liceul „M. Eminescu”), ca descoperitor și îndrumător de talente la cenaclul „Al. Vlahuță”, ca director al Teatrului „V.I. Popa”, apoi ca profesor și îndrumător al atâtor generații de dascăli de limbă și literatură română în cadrul Institutului Pedagogic și al Universității „Al.I. Cuza” din Iași. O spun în deplină cunoștință de cauză, fiindcă (așa cum o arată Constantin Parfene în capitolul pe care mi-l dedică în carte) a fost unul dintre primii mei mentori pe calea literaturii, în vremea cât am fost elev la Complexul Școlar din Bărlad. Se cuvine să-i pomenesc și pe ceilalți doi: poetul Al. Tacu (pe care Constantin Parfene îl evocă amplu în paginile caleidoscopului său) și pedagogul Mihai Patrichi, cu care, ulterior, nu m-am mai întâlnit niciodată. Evenimentul pe care-l povestește profesorul n-a avut loc în ultima clasă de liceu, ci în clasa a X-a, în 1962, îndrăzneala de a-l aborda, împreună cu Laurențiu Șoitu, survenind în urma câtorva întâlniri de la ședințele cenaclului „Al. Vlahuță” și, mai ales, după o primă oră în care doamna profesoară Liliana Parfene a fost suplinită de soțul ei. Lecția aceea a fost cea mai frumoasă din toată viața mea de elev și n-am s-o uit niciodată. S-a întâmplat ca tema predată de Constantin Parfene să fie lirica eminesciană de dragoste. Nu mai țin minte dacă în 1962 programa și manualul prevedeau o asemenea temă, dar profesorul despre asta a vorbit, ținându-ne cu sufletul la gură întreaga oră. Constantin Parfene era pe atunci un tânăr bărbat de o frumusețe clasică, iar fizicul său iradia prea-plinul unei tensiuni spirituale extraordinare, susținută de o dicție perfectă, într-o limbă română impecabilă, alertă și curată, cum numai în textele eminesciene o puteau percepe. Era **altceva** decât cele ce trăisem în primii doi ani de liceu, cu celălalt mare magistru al pedagogiei bărlădene, profesorul H. Zupperman, care-l învățase, altminteri, carte pe Constantin Parfene la Liceul „Gh. Roșca-Codreanu”, liceu apoi desființat și mutat *in corpore* la uriașa uzină școlară - Complexul Școlar - din marginea sud-vestică a Bărladului. H. Zupperman era un bărbat voinic, masiv, drept, sigur pe tot ce

spunea într-o limbă română model, fără cusur, dar gata să te strivească sub o ironie necruțătoare, inhibantă. Iată de ce n-am putut să descopăr în el, timp de doi ani, un **mentor**. Îți dădea puține șanse să treci dincolo de răceala lui de stâncă. Nici nu m-am gândit vreodată să-i prezint stângacele mele încercări literare. Când, mai târziu, am ajuns, la rândul-mi, profesor de limbă și literatură română, cred că, fără știința mea, m-am format între aceste două modele de dascăl: H. Zupperman și Constantin Parfene. Am conservat de la primul o ironie de diamant, dar cu eficiență pedagogică, pentru ca la orele și la clasele cu care consonez fluidic cu învățăceii să deschid barierele tensionale către profunzimile scriitorilor abordați. Firește, în cariera fiecărui profesor există și ore-rebut. Profesorul Constantin Parfene și-a îngăduit foarte puține „rebuturi”.

Dar să vedem mai departe motivarea cuvântului **destin** din titlul prezentului articol. Constantin Parfene își concepe caleidoscopul biografic în chip polemic cu filosofia modernă și postmodernă a **hazardului**. Conform acesteia, tot ce se petrece în univers și în lumea umană stă sub semnul purei **întâmplări**, încât, dacă se mai percepe existența lui Dumnezeu, acesta nu poate decât să **joace zaruri**. Nu numai un biolog ca Jaques Monod (v. **Le hasard et la nécessité**, Seuil, Paris, 1970), dar și un fizician-filosof ca Ilya Prigogine (v. **Noua alianță**) și mulți alții susțin inexistența unui plan **destinal** în trecerea noastră prin viață. Constantin Parfene îl invocă repetat pe Prigogine spre a-l contrazice retoric-interogativ cu fiecare întâmplare a propriei sale vieți. Primul capitol se intitulează **Glose despre „rostrile” Lumii în care m-am ivit**. Copilăria de la Bogdana, în familia Mariei și a lui Vasile Parfene (învățător), îi stă sub semnul unei religiozități profunde, creștinismul fiind „după mine, cea mai evoluată dintre religiile existente astăzi în lume și ale cărei principii de bază nu contrazic marile descoperiri ale științei moderne (mai ales din domeniile fizicii, cosmologiei și biochimiei)” (p.7). În **trinitate**, întrevede „**ideea** (programarea sau programul), **concretizarea** ei (punerea în acțiune, «întruparea» **modelului**), prin forța ineputabilă a **energiei**. Astfel gândită, ideea de divinitate iese din temnița canoanelor clasice. Ea se referă la o realitate care **există** indubitabil, dar nu **DINCOLO**, **CI ÎNĂUNTRUL** existenței. Poate că e **DINCOLO** de puterea de înțelegere a omului, de unde și sentimentul de religiozitate trăit chiar și de către unii din cei mai mari oameni de știință, față de o realitate atât de fascinantă și greu de descifrat” (p.7-8). Și citează cuvinte semnificative despre **mister** ale lui Einstein. Credința lui Constantin Parfene, în pofda tuturor aparențelor, e că suntem supuși unui **destin**, unei „programări” ființiale peste puterea noastră de înțelegere. Propria viață și-o privește și o descrie dintr-o asemenea perspectivă căreia el nu-i poate furniza decât **faptele** trăite, fără alte pretenții. Întâmplările vieții, astfel, nu pot fi simple aruncări de zaruri, ci au un tâlc care poate fi numit **destin**. De la **locul nașterii** și de la **existența părinților** până la cutare aventură din care-și putea pierde viața, dar nu și-a pierdut-o, până la cutare întâlnire cu diverși oameni și personalități, toate au un **mister** al lor care transcende hazardul și dă **sens** trecerii noastre prin lume. Sub acest spectru existențial își povestește viața și-i evocă pe alții Constantin Parfene, în chip firesc, mereu proaspăt, în uimire secretă. Nu-l poți contrazice chiar și atunci când memoria nu poate fi „exactă” sau când judecă nedrept gestul unui fost elev sau prieten. Mă gândesc, bunăoară, la „sanționarea” gestului lui Viorel Dinescu de a nu-i răspunde la o epistolă trimisă prin D.D. Șoitu, prin care-l ruga să accepte monografia despre Victor Ion Popa spre publicare la Editura Porto-Franco din Galați. Discutând la telefon cu cel în cauză, chiar în zilele redactării notelor de lectură, mi-a mărturisit că fostul profesor gălățean D.D. Șoitu nu i-a înmănat niciodată scrisoarea de la Constantin Parfene și astfel se explică tăcerea lui. Îi pot da crezare

lui Viorel Dinescu, știindu-l săritor în astfel de împrejurări și obișnuind să răspundă la scrisori sau să comunice telefonic. Dar, probabil, chiar și asemenea întâmplare are **misterul** ei, de vreme ce a fost o rotiță în **destinul** profesorului.

Raționalismul său metodic, materializat în operele de specialitate, nu contrazice „psihologia abisală” pe care unii cred că ar fi **parapsihologie**. În decembrie 1976, călătorea de la Galați spre Iași, într-un tren accelerat, venind de la o inspecție de gr. I. L-a uimit pe companion când, fulgerător, s-a hotărât să coboare la Vaslui, fiindcă prin gara Munteni a avut viziunea chipului părintelui său, aflat la vârsta de 88 de ani. Din autogară, a luat un autobuz și a ajuns în sat, la sora lui, unde se găsea bătrânul, care s-a bucurat extrem că l-a văzut. La jumătate de oră, după ce a părăsit casa, spre Iași, Vasile Parfene a murit, împăcat că și-a revăzut feciorul. **Simplă întâmplare?** se întrebă de fiecare dată memorialistul.

Cam acestea ar fi temeliile spirituale ale cărții-testament semnate de Constantin Parfene. Bogăția faptică de informații care caracterizează o epocă și un om îl așteaptă pe cititor în cele 275 de pagini dense, culese, pentru economie de spațiu, cu litere de corp 10. Dincolo de viața plină de neprevăzut, de verticalitatea morală a unui om excepțional, cititorul va avea surpriza radiografiei unei vitrine documentare a istoriei și culturii Moldovei (cu centrele de iradiere în Bârlad și Iași) din ultimii cincizeci de ani. Sunt argumente să identific în **Caleidoscop memorialistic** - **Nicolae ARTENE** eveniment editorial

Cetatea zvârlită în zi

Sub genele mele se-ntinde zarea,
Sub ea ești tu,
Ca o insulă plutitoare între ape,
Ca o cetate zvârlită în zi.

Peste tăceri se înalță gândul
Venind dinspre trecut
Și-n lumile ce se nasc flămânde
Tu ești cuvântul ce m-a durut.

Poate

Poate nu sunt eu
Ci umbra mea
Dintr-un alt veac,

Poate dorul către tine
M-a înlănțuit copac.

Și, de aceea, a mirare
Văd păduri deasupra mea,
Munții gem deopotrivă,
Așezați în cozi de stea.

Gruia NOVAC

C.D. Zeletin, Scânteind ca Sirius...

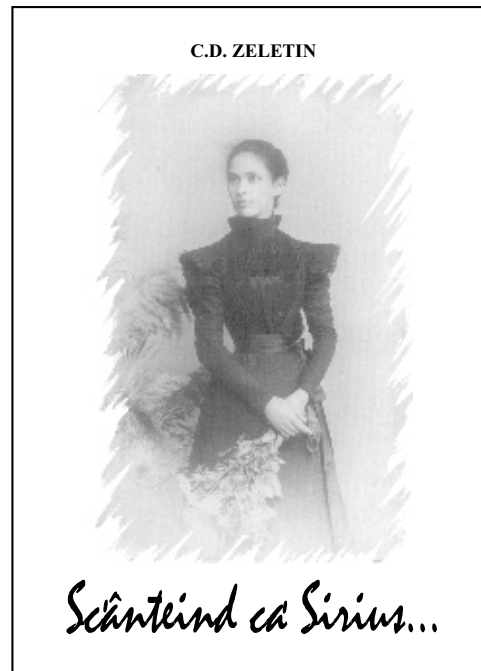
E un superfluu să elogiez acest volum, ori să mă afund în considerații iactante privind exacta conjugare dintre intenție și realizare ce caracterizează, în ansamblu, eseurile d-lui C.D. Zeletin.

Scânteind ca Sirius... e o carte care relevă revelații, într-un comentariu care aproape că nu-și găsește echivalent în literatura epistolieră românească. Mă gândesc, făcând afirmația, că absolut tot ce scrie C.D. Zeletin stă la confluența dintre firesc și epatant, consecință inebriabilă a unei educații familiale nefilistine, dar ferme. Judecățile sale sunt ferite de aporie, iar limbajul în care sunt construite are căldura catifelei, fără să moleșească, indiferent dacă scrie eseu sau măturie, interpretează documente sau manifeste, peste multe simțindu-se parfumul (ca un discret paciuli) unor intenții pamfletare. Ironia lui C.D. Zeletin e nobilă, ținându-se departe de imprecizia agrestă, originalitatea ineluctabilă a domniei-sale subzistând în chiar caracteristicile pe care numai ce le-am dezvăluit. Cuvintele sale, deși, în multe contexte, sagitale, devin adevărate calinerii, întreținând satisfacții.

Revenim la carte, la conținutul ei. (...) *Scrisorile de tinerețe ale Zoei C. Frasin către G. Tutoveanu* fac obiectul unui comentariu sagace și persuasiv. „Cartea aceasta e operă de pietate” - afirmă C.D. Zeletin într-un *Cuvânt înainte*, în care ne îndeamnă să căutăm în ea valoarea „mai întâi afectivă și apoi pe cea documentară”. E netăgăduit că am și pătruns în zona subiectivului, autorul cunoscându-l bine pe G. Tutoveanu. Intenția declarată este descoperirea „vieții lăuntrice a unor oameni de altădată, farmecul simplității și al vieții curate”. Pertinente, știindu-i moralitatea ilimitată, C.D. Zeletin nu putea să se scuture de obiceiul de a cerceta sfios - într-o viață în doi - curățenia ecumenică, puritatea, ținte mai puțin în atenția generațiilor de azi. Eroii autorului nostru sunt „oameni de altădată”, trăind într-o patriarhalitate așezată statornic, conservatori poate, dar sensibili la nou sau măcar dornici de înnoiri. Așa că, chiar gândindu-mă la „infinitezimalul” subiect ales” (bineînțeles că e... treaba mea!), admir curajul mărturisirii „comentatorului” nostru: „*Eu nu am fost doborât de simțul zădărniceii...*”. Nici n-avea cum. C.D. Zeletin știe să descopere polenul dorit. Și, la urma urmei, iubirea, astăzi, nu s-a perimat într-atâta încât să se prefacă din sentiment numai în instinct. Va mai fi existând tandrețe longevivă!

E, de fapt, ceea ce autorul demonstrează cu asupra de măsură și cu temeuri atât de detaliate, încât frizează pedanteria. Iar din această laudabilă intenție a plâsmuit o structură destinată, completată cu un conținut răspicat. Scrisorile Zoei C. Frasin, comentate cu frenezie într-o suită de fragmente selectate cu atenție paracletă, sunt urmate de contribuții documentare la biografia poetului G. Tutoveanu (1872-1957), pentru ca o addenda bogată și un album fotografic ordonat cu sapiență să întregească o **carte de autor**, scrisă cu simțire și explicație. Împărtășesc, fără reticențe, confidența d-lui C.D. Zeletin: „Cu toții se scufundă astăzi în trecut și în uitare. Cum sunt unul dintre puținii care mai știu câte ceva despre ei, m-am gândit să fac publice aceste destăinuri și informații, spre a nu dispărea odată cu mine în neant. Din acest motiv vorbeam despre pietate ca despre o datorie”. Secunda auspicia!

Ceea ce exultă din această ultimă (deocamdată) carte a d-lui C.D. Zeletin este iubirea

cu forța ei indeniabilă, sentiment care, indiferent de schimbări și vicisitudini, nutrește destine și deschide căi. „Dacă vom fi sănătoși, nu-ți va părea de loc rău că ai venit la Bârlad”, scria G. Tutoveanu iubitei sale, în august 1903. Se pare că lor le-a fost bine în acest oraș, care l-a meritat...

Deși s-a aflat numai în proximitatea lui G. Tutoveanu (față de care a vădit adulație, nu simplă recunoștință), C.D. Zeletin comentează scrisorile Zoei C. Frasin cu delicatețea celui care-a descoperit izvorul credinței în iubire: sufletul acestei femei, modeste în toate, de o sensibilitate și puritate exemplare. Nu întâmplător, la pagina 37 a cărții, autorul tranșează: „Este, indiscutabil, poetă...”

Conchizând, contribuția d-lui C.D. Zeletin are drept caracteristici, la vedere, acribia și tandrețea, așa acceptând mai ușor efuziunile sentimentale subînțelese. Autorul volumului **Scânteind ca Sirius...** a reușit mai în toate delibările propuse, demonstrându-le și probându-le. Excellens!

P.S. Subiectul cărții lui C.D. Zeletin este și un pretext valorificat conștient pentru „o laudă adusă Bârladului etern, oamenilor lui surprinzători și înzestrați, scrisă (cartea - n.m.) într-o vreme când cei mai mulți din cei care trăiesc aici îi visează înălțarea și cei mai puținii îi percep o scufundare, **pentru noi insesizabilă**” (subl.meu - G.N.). Encomionul (explicabil până la un punct, dar exagerat prin el însuși) adresat orașului în care autorul a studiat invitat (mă invită?) la încrețirea unei lămuriri (poate polemice), pe care cu respect o transfer altui prilej, râvnind, fără astuție, la descifrarea conotațiilor „scufundării”. Poate una, măcar, se va face... perceptibilă și pentru „cei mai mulți din cei care trăiesc aici”. Nu spunea Platon (în *Gorgias*), „dacă cercetezi bine, vei găsi?” Bârladul văzut de aproape nu seamănă cu cel privit (nostalgic) de departe. Punctum.

15 august 2004
de Sânta Măria Mare
Notă:

*) C.D. Zeletin, **Scânteind ca Sirius...**
Scrisorile de tinerețe ale Zoei C. Frasin către G. Tutoveanu, Editura Sfera, Bârlad, 2004, 128 pag., 60 fotografii și un facsimil.

Petruș ANDREI

Serghei Coloșenco „Ștefan cel Mare” (Editura Sfera, Bârlad, 2004)

Prezența activă, benefică și mai mult decât agreabilă la mai toate evenimentele mondene ale societății culturale din Țara de Jos, scriitorul Serghei Coloșenco, inițiatorul Bibliotecii „Rebus”, redactorul-șef al revistei „Academia Bârlădeană”, dedică două apariții editoriale: una lui Ștefan cel Mare și Sfânt, în acest an sărbătorind abia jumătate de mileniu din eternitatea slăvitului voievod, și cealaltă marelui romancier Marin Preda.

Pentru a decipta careurile și jocurile de inteligență, rebusistul care acceptă cele două provocări trebuie să aibă nu numai răbdare și talent, ci și temeinice cunoștințe de istorie națională și europeană, de literatură română și universală și de limbă română veche și contemporană.

Cartea este un pios omagiu adus celui care, asemeni figurilor legendare ale antichității, a fost un adevărat „erou al creștinătății” timp de aproape o jumătate de veac, fapt pentru care infatuata Europă ar trebui să ne poarte eternă recunoștință.

Titlurile careurilor în sufletească întregi de istorie și literatură, adevărate pagini de aur ale trecutului nostru istoric și spiritual:

„Ștefan cel Mare”, „Bătălia de la Vaslui”, „Locuri istorice”, „Viața lui Ștefan cel Mare”, „O samă de cuvinte”, „Ștefan cel Mare” - Schițe de imn -, de Mihai Eminescu, „Altarul monastirii Putna”, „Ștefan și Dunărea”, „Dumbrava Roșie”, „Ștefan-Vodă și codrul”, „Imn lui Ștefan cel Mare”, „Odă statuii lui Ștefan cel Mare”, „Dan, căpitan de plai”, de Vasile Alecsandri, „Legende istorice”, de Dimitrie Bolintineanu: „Muma lui Ștefan cel Mare”, „Dumbrava Roșie”, „Codrii Cosminului”, „Baia”, „Daniel Sihastru”, „Maria Putoianca”, „Cupa lui Ștefan”, „Apus de soare”, de Barbu Șt. Delevrancea, „Frații Jderi”, de Mihail Sadoveanu; cartea mai cuprinde: o poezie a tânărului și talentatului epigramist Ioan Toderășcu: „Ștefan cel Mare și turcii”, celebrul portret al măritului voievod aparținând marelui cronicar moldovean Grigore Ureche, precum și câteva fragmente istorice datorate lui S. Teodorescu Kirileanu: „Bătălia de la Războieni-Valea Albă” și „Sabia lui Ștefan Vodă” din „Amintiri ale poporului despre Ștefan cel Mare”, București, 1904, și „Movila lui Burcel” din „Istorisirii și cântece populare”, Ed. a III-a, Tip. Mănăstirea Neamțului, 1924, p.291-292.

Triverbe reflexive, calcul lingvistic, criptograme, metafrizifon, monoverb cu incastru anagramat fac deliciul și travaliul cititorului iscusit, pasionat de literatura rebusistă.

Felicităm autorul pentru această izbândă a scrisului Domniei sale și recomandăm cartea tuturor iubitorilor de șarade și de frumos artistic.

Felicităm autorul pentru această izbândă a scrisului Domniei sale și recomandăm cartea tuturor iubitorilor de șarade și de frumos artistic.

Maria-Cora Anton „Fragmente de suflet”

Dintru început, un cuvânt de laudă pentru domnul Ionel Irimia, patronul Editurii „Sfera”, din Bârlad, și pentru scriitorul Serghei Coloșenco, directorul prestigioasei edituri; Domniile lor acordă o atenție deosebită debutanților cărora viitorul le aparține.

Volumul intitulat „Fragmente de suflet” al tinerei Maria-Cora Anton are ca redactor pe renumitul rebusist Serghei Coloșenco, grafica îi aparține lui Răzvan Condrea iar tehnoredactarea este a diligentului Bogdan Artene.

Eseurile autoarei au drept teme: tristețea, singurătatea, teama; iluziile, fericirea, iubirea, suferința, ploaia, speranța, lacrimile, întunericul, lumina, soarta, prostia, mizeria umană, arta, cenușii existenței și indiferența lumii contemporane „avidă după bani și putere”.

Din iluzii, speranțe, așteptări, temeri, dezamăgiri, dar mai ales din dragoste, ca-ntr-un joc de puzzle, prinde contur un suflet sensibil, neliniștit, frământat de întrebări tulburătoare cu privire la rostul existenței și la menirea omului creator în societate și în lume pentru că „vârsta de ce-urilor nu trece niciodată”. „De ce atâta ură? De ce atâta mizerie? De ce cotidianul a devenit ordinar? Ce mai este în zilele noastre fericirea?” (p.12).

Într-un fragment de „Jurnal”, autoarea, analizându-și cu luciditate și obiectivitate propria-i ființă, face eforturi de a trece de la tern spre etern, de la cenușii existențial la strălucitul ideal:

„Este una din acele zile când totul îmi pare tern, fără sens, zile în care îmi analizez ființa atât de obiectiv pe cât pot. Aștept să se întâmple ceva care să-mi schimbe existența, să-mi îndulcească șederea pe această lume” (p.16).

Existența este: „Jumătate lumină, jumătate întuneric” „Când îți vei găsi jumătatea, vei putea primi lumina și atunci să te consideri fericit că poți vedea. Puțini sunt oamenii care, ajunși în fața ei, pot s-o vadă dar, totuși, sunt: fii unul dintre cei puțini!” (p.19).

Însetată de un ideal, („Ești idealul spre care tânjesc să ajung!”), Maria-Cora Anton și-l mărturisește prometeic în sintagme pline de poezie:

„Doresc bucuria reîntâlnirii, focul mistuitor al pasiunii. Doresc să mă risipesc în sute de mii de fragmente de lumină pentru ca apoi toate să se adune și să formeze o minge de aur topit” (p.24).

„Sunt o lacrimă, mărturisește cu sinceritate și sensibilitate Maria-Cora Anton, un geamăt, un strigăt disperat în bezna cotidiană”; da, dar strigătul ei a aprins o lumină la fereastra cerului: „O rază de soare îmi mângâie obrazul și-mi încălzește ochii oboșiți. Sunt fericită! Mă împiedic și cad în mizeria umană: „Visam doar!”.

Pesimismul și scepticismul eseistului-poet sunt justificate, dar și dorința de înălțare. Sperăm ca, după primul său zbor, aripile să-i prindă putere și albatrosul să se înalțe „în locul lui menit din cer”: „Așa e înălțarea și prețul se plătește/ Cu chin și suferință și slavă, omenește”.

...la inimă

Va ploua din nou...
Peste inimi, cu aceeași ploaie,
Și lacrimile vor tăcea mereu
Sigilându-și tainele-n durere...
Floarea de tei își va pierde parfumul
Așteptându-ți ochii-nlăcrimați...
Măinile mele te vor tot chema
Ca pe-o poveste cu zâne...

Inima singură tace.
Și mâna scrie nimicuri,
Ochiul așteaptă.
Inima cântă.
Doar cerul ne mai are alături...
Și îngerii, probabil, când văd
Pustiul adânc și nedreptatea
Care ne-nvăluie.

Și floarea.... doamne, floarea aceea
Nesperat de frumoasă
Pe care mi-ai prins-o la inimă...
De ce?

Mi-e dor
De gândurile tale,
De dorul tău,
De pași, de amintiri,
De tot...

Eliza ARTENE

Iarmarocul de la Bărlad

- 29 august 1936 -

Capitolul 1. OAMENI ȘI LOCURI

Au trecut de atunci 65 de ani!

- Hai băiete, îmi zice bunicul, pregătește-te, mâine mergem la iarmaroc la Bărlad.

Bucuros, nevoie mare, ajut la cele necesare plecării la așa un drum anevoios și lung. Multă treabă nu este de făcut, fiindcă toate lucrurile necesare se găsesc la locul lor, într-o perfectă ordine, așa cum se cade să fie în ograda unui bun și recunoscut gospodar ca bunicul meu - Neculai Teodor, tătuța - cum îi zic eu - din com. Lupești - plasa Horincea, fostul județ Covurlui, comună ajunsă azi, din păcate, doar un simplu sat din cauza noii împărțiri administrative și teritoriale. Comuna Lupești era fruntașă în plasa de mai sus menționată, cu locuitori harnici și pricepuți în creșterea animalelor și cultivarea pământurilor. Se înțelegea bine bunicul meu cu consătenii lui. Parcă îl văd duminica, la ieșirea din biserică, cum discută despre treburile obștești cu orice grup de oameni străns pe la porți sau la marginea șanțurilor. Era stimat și iubit și de aceea l-au ales timp de 17 ani consecutivi primar al lor, indiferent de guvernul aflat la putere! Comuna avea drumuri pietruite și poduri bine întreținute de picher și cantonier, avea notar, secretar, percepător, agent sanitar și veterinar, post de jandarmi ce făceau patrulare (caraulă) mai ales noaptea între satele componente ale comunei. Tătuța le-a mai făcut *Lupeștenilor* și o Bancă Populară, în sprijinul nevoilor de bani a oamenilor. Era bine văzut și apreciat la județ, fiind ales în anii din preajma pensionării Consilier județean la Galați, capitala județului Covurlui.

Așadar Tătuța îmi spune că voi merge cu el la iarmaroc. Drumul cel mai scurt, dar și cel mai anevoios, are 20 de km de parcurs, mai mult de jumătate dintr-o pădure deasă de stejari, ulmi și carpeni. Era, atunci, acum 65 de ani în urmă, o temeritate să parcurgi acest drum.

S-a fixat plecarea pentru ora 4 dimineața. S-a pregătit căruța încăpătoare și sprintenă - pe arcuri. L-am uns osiile roților cu vaselină de păcură, am legat în spate balotul de fân, am luat niște pelerine de ploaie, ceva de mâncat pentru mine și tătuța, nelipsita secure și alte mici lucruri utile la nevoie pentru un drum lung.

La ora 4 dimineața am ieșit pe poartă după ce bunica ne-a urat, *„drum bun și să vă întoarceți sănătoși!”*. Bunicul se așezase la dreapta, pe bancheta căruței, după ce și-a așezat sub scaun arma de vânătoare calibrul 12, armă ce stătea continuu agățată în cuiul covorului de la patul din camera lui. Eu stăteam pe aceeași banchetă la stânga lui.

- *Haide Piciule!* zise bunicul și calul nostru drag, Piciu, porni fără să fi fost lovit vreodată cu biciul, doar mișcarea din mână a hățului îl făcea să pornească la drum.

Tătuța avusese în anii din urmă doi cai frumoși, dar - spunea el - cel mai bun s-a dovedit acest Piciu, cal frumos, roib cu stea albă în frunte, inteligent și puternic. Îl dresasem să meargă complet liber și la trap, paralel cu mine, ce pedalam pe bicicletă și așa îl duceam afară din sat la un zăvoi, ce se afla la 3 km distanță, unde îl priponeam, iar seara îl aduceam înapoi, tot fuga pe lângă bicicletă. Era o plăcere când, ducându-mă spre zăvoi, îi auzeam nechezatul de la 1 km, ca răspuns la clopoțelul bicicletei. Tare mi-a fost drag acest cal! Am plâns după el 8 ani mai târziu - veți vedea de ce, dragi cititori, la sfârșitul acestor însemnări...

Mai avea bunicul o frumoasă trăsucică - gabrioleță, cu o lădiță fixată pe spate între roți, unde aduceam în fiecare duminică de la Berești produse pentru băcănie și nelipsitele sifoane cu „apă țărnoasă”, desigur, tot cu Piciul între huluțe. Multe satisfacții mi-a mai dat acest cal! Iarna zbura în clinchete de zurgălăi, trăgând o tot atât de frumoasă sanie pe părțile bătoare de zăpada care nu se topea decât primăvara, nu ca acum de te întrebi unde mai sunt zăpezile de altădată.

Așadar plecam. Este încă întuneric, dar tătuța are vederea ageră și oricum contăm mult pe Piciu care se adaptează perfect drumului. Este sătul, fiindcă aseară l-am umplut ieslea cu lucănă proaspăt cosită. La 4-5 km de la ieșirea din sat intrăm în pădurea deasă de stejari, fagi și carpeni și nu vom ieși din ea decât după 2 ore. S-a mai luminat, drumul este pustiu, se aud tăcăniturile sacadate ale potcoavelor pe drumul de pământ. Tăcem amândoi, mă simt ca și cum aș trăi un vis. Negurile nopții s-au ridicat și odată cu ele și figurile fantasmagorice, din închipuirile mele de copil, fantome conturate de umbrele copacilor ca într-un joc de iele!

- *Hei băiete, dormi?* - se aude deodată vocea puternică de bariton a bunicului, ce face să tresară și calul din huluțe - *eu te-am luat să fii tovarăș de nădejde, nu să dormi.*

Și ca să nu mai ațipesc îmi povestește cum pe vremuri pe aici apăreau tâlhari, astfel că negustorii ce-și transportau mărfurile aduse din răsărit, cereau de la cămăcămie pază înarmată. Mai erau pe atunci și haiduci. Acum nu se mai întâmplă așa ceva, dar este bine oricum să fim atenți și urmăresc mâna bunicului ce se apleacă și mângâie patul lucios al armei de sub banchetă.

Pe la mijlocul pădurii intrăm în „Poiana Vântului”, un luminiș ce ne aduce deasupra capului cerul senin al unei frumoase dimineți de sfârșit de vară. Oprim. Bunicul se dă jos, face câțiva pași în jurul căruței, mai zgâlțâie câte o roată, mai leagă balotul de fân din spate și apoi se duce la cal. La din căruță un sac gol,

bușumând pielea asudată a calului. Îl trage de urechi de câteva ori și îi freacă ochii în chip de masaj, apoi îi dă 2 bucăți de zahăr din palmă, după ce l-a scos zăbala din gură, ia căldarea din căruță și îi aduce de la un budăi - știut de el - apă proaspătă de izvor.

Plecăm și după vreo două sute de metri intrăm în unul din cele 2 tunele (le zic eu așa, dar ele sunt chiar tunele, fiindcă deasupra se văd vârfulurile copacilor, dar drumul este mărginit de o parte și de alta de maluri tăiate aproape vertical). Acest „dembieu” este atât de îngust, încât nu știu ce s-ar întâmpla când 2 căruțe s-ar întâlni în mijlocul lui! S-a obișnuit ca acei căruțaș ce intră în tunel să strige tare „*Hei, hei!*”, astfel ca celălalt din partea opusă să stea pe loc până trece cel ce strigă. Bunicul nu strigă, dar avertizează printr-un foc de armă. Aici pădurea are un alt ecou, parcă repetat de mai multe ori. Dar, brusc, calul se oprește. Cu urechile ciulite nechează scurt, sforăie pe nas, răcăie cu copita în pământ, balansează din cap. Bunicul ridică pușca și trage cocoșul.

- *Vezi, îmi poștește bunicul, calul a mirosit o fiară, uită-te la el cum își face cruce!...* Se aude un fășăit prin tufișul de lăstari... o fi fost o vulpe, o căprioară sau un lup ce s-a speriat de noi...

- *Hai Piciu, băiatul tatei!* Îmi vin în minte schițe și nuvele, citite din Sadoveanu, Brătescu-Voinești, Slavici, unde este vorba de animale, oameni buni și tâlhari... Când ieșim, în sfârșit, din pădurea deasă și întunecată, soarele se afla la „o suliță” deasupra orizontului. În fața noastră și sub noi, la poalele „Dealului Mare” se întinde ca într-o panoramă multicoloră orașul Bărlad, capitala județului Tutova. Predomina clădirea Prefecturii cu acoperișul roșu, fabrica de cărămidă cu al său coș înalt și râul Bărlad cu un șarpe uriaș, ce a adus în anii trecuți inundații mari. Oprim să mai odihnim calul. Nu ne mai săturăm privind orașul din vale. Lumină multă, zbor și ciripit de păsărele, cri-cri-uri de greieri. Se aude - ca o rumoare - vuietul specific orașelor. Coborâm lungul drum al dealului, asigurați de piedica cu lanț de la roată, trecem podul de lemn, construit de armată, înaintăm de-a lungul unei liziere de salcâmi, ce delimitează teritoriul fabricii de cărămidă și... ajungem în obor, unde este iarmarocul - în apogeul activității lui și care timp de 2 săptămâni a adus aici din toată țara oameni de tot felul, mărfuri și animale. Noi ocolim iarmarocul și mergem pe această stradă a oborului - mai în interiorul orașului, până la un han „La Teacă”, mai aproape de podul Pescăriei.

Capitolul 3. BĂRLADUL COMERCIAL

Deshălmăm în curtea hanului, agățăm de gâtul calului traista cu ovăz, ducem lucrurile, inclusiv arma de vânătoare, în camera de la etaj, închiriată pentru o zi, pe care o încuiem și luăm cheia. Coborâm pe scările de lemn, schimbăm câteva vorbe cu dl. Teacă și plecăm în centru, după ce trecem podul Pescăriei, ridicat odinioară peste râul Bărlad ce trecea prin mijlocul orașului. Intrăm în inima orașului, pe strada Regală, stradă schimbată mai apoi de istorie în Republicii. Prăvălie lângă prăvălie, lipite una de alta, cu un etaj, cel mult două, cu intrarea direct de pe trotuar, cu vitrine și uși, astupate noaptea de obloane metalice, rulate de sus în jos și invers. Bărladul era plin de prăvălii cu tot felul de mărfuri alimentare sau industriale. Când intrai în magazinul de băcănie și coloniale „La Carol” din piața mare de lângă Biserica Sf. Ilie, Catedrala orașului, treceai printre saci, desfăcuți la gură și cu scafa corespunzătoare, plini cu orez de la Deta Banat, Glasse de Rangoom sau de India, saci de zahăr, făină trei sau patru zerouri, butoaie cu măsline, unt-de-lemn, roșcove, banane, smochine și alte fructe și mirodenii cu iz african sau sud-american. În acest magazin, te servea patronul și familia lui. Te conducea până la ieșire și te poftea aplecat și politicos să-i mai vizitezi „prăvălia”, chiar dacă nu vei cumpăra nimic. Stau eu și reflectez: poate de la acești oameni a rămas sloganul scris cu litere uriașe pe magazinul „Sora” de lângă Gara de Nord din București: *„Clientul nostru, Stăpânul nostru!”* Bunicul șterge de pe listă „bunătățile” cumpărate de la dl. Karol. Sunt alte zeci și zeci de prăvălii, în care găsești tot ce îți dorește inima și... ieftine, datorită resortului din mecanismul economiei de piață - concurența!

De la „Max Făinaru” - cel mai mare magazin de ceasuri, pendule, articole tehnice de uz gospodăresc, condus tot de un evreu destoinic, Tătuța cumpără un patefon „His Master's Voice” și trei plăci cu „*Sărba în căruță*”, „*Hora Stacato*” de Grigoraș Dinicu, „*Avant de mourir*” de Boulanger și câteva melodii „răcnite” cum numai el știa s-o facă, popularul și îndrăgitul Td. Zavaidoc. Privim și ne încântăm ochii în fața pozelor mari și măiestrit „retușate” și colorate de mirese sau miri expuse în vitrina „Foto-central”, precum și tabloul mare cu absolutivul de anul acesta al Liceului „Roșca Codreanu” și ai Școlii Normale de învățători.

Mai sunt în acest oraș o sumedenie de ateliere meșteșugărești, lemnari, croitori, pantofari, curelari, frânghieri, tocilari (ascuțitori de brici, foarfeci sau cuțite), argintari (unii cu atelierul chiar jos pe un colț de trotuar).

Bunicul mai șterge de pe listă o suveică „Zinger” pe care i-o oferă, cu multe asigurări de calitate și originalitate, binecunoscutul meseriaș în biciclete și mașini de cusut Lazăr Manole. Cele 2 librării ale orașului, cu vitrinele și rafturile pline de cărți, inclusiv cele școlare, având în vedere că peste 2 săptămâni va suna clopoțelul de intrare în clasă! De la una din librării, a dl. Leon Prönsinger, îmi cumpăr clișee 6/9, hârtie fotografică și soluții de dezvoltare și fixare, pentru aparatul meu Kodak și laboratorul meu foto, din beciul casei, cu lumină roșie la

geam.

Mai era pe vremea aceea un cinematograf numit „Cinema Francez” cu o sală ultramodernă, cu pereții tapisați și fotolii îmbrăcate în plus roșu. Această sală a fost cu ani în urmă distrusă de un imens incendiu.

Se spune - pe bună și verificată dreptate - că România dintre cele 2 războaie mondiale era nu numai mare, dar era și o importantă forță economică și politică. Viața activă comercială a orașului Bărlad o confirmă. Unde mai sunt acei meseriași, acei negustori, acei *Avrami*, *Struli* sau *Leibovici*, ce știau să creeze și să conducă o sănătoasă economie de piață și pe care astăzi - de i-ai mai avea - ne-ar pune pe noi, nefericiții de români, pe o linie de plutire acum la începutul de mileniu 3. Două dictaturi feroce au anihilat această clasă de oameni inteligenți, muncitori și pragmatici - *nazismul și comunismul*.

Revenim la han, punem în căruță cele cumpărate din oraș, înhămăm și coborâm spre Obor. Ne oprim la brutăria Spulber, una din cele mai recunoscute „pitării” din oraș. Având un vad excelent, acest bun meseriaș scoate cea mai bună pâine ce am mâncat vreodată. Are secretele lui - poate apa, poate cuptorul încălzit cu lemne, numai el știe și cei 6 lucrători ai lui - nevasta și 5 copii - 3 băieți și 2 fete, ce lucrează cot la cot cu dânsul. Acum în sezon de iarmaroc, scoate 2 șarje pe zi. Acum 3-4 ani în urmă a angajat niște „talieni”, vorba Sadoveanului din *Baltagul*, care i-au forat în ogradă o arteziană ce îi aduce de la adâncimea de 90 de metri o apă pucioasă bună, limpede și foarte rece. Luăm și noi de la această cișmea un bidon de apă. Mai luăm noi din rafturile acestui priceput, simpatic și veșnic glumeț meșter buturar, 4 pâini calde, rumene, duble de 2 kg, 4 coillci împlețiți și 2 șiraguri de covrigi a câte 50 bucăți. Considerându-ne niște clienți mai... simandicoși, ne poftesc în odaia de alături unde ne servește o plăcintă de mere, specialitatea casei, caldă, scoasă atunci din cuptor. Ne petrece până la poartă cu vorbe de duh și urări de drum bun. Eu... mai că nu aș mai pleca, fiindcă are acest nene Frumuzache un drăcușor de fată... cu nume de pânză de corabie, din ai cărei ochi negri țâșnesc raze sfredelitoare și

ucigătoare, dacă nu ești prudent să-ți cobori privirea în jos sau în altă parte. O spune copilul din mine ajuns acum în pragul adolescenței și care a trăit în casa lui nenea Frumuzache Spulber, datorită acestui drăcușor, clipe din atmosfera orientală a celor „o mie și una de nopți”.

Una din ultimele case spre obor este cărciuma lui Cornea, client al bunicului de mulți ani. Bunicul îl asigură că îi va livra și anul acesta 40 deca de vin nobil, Otonel și Fetească, tot la prețul de 2,75 lei litrul, numai că anul acesta să vină cu butoaiele lui, iar taxa către financiară să fie juma-juma! Bat palma ca semn că s-a încheiat, semnat și parafat contractul dintre ei!

Bunicul scoate ceasul „Paul Garniere” din buzunarul vestei, ceas agățat cu un lanț alb de argint cu breloc de sticlă albastră de safir, de celălalt buzunar, astfel că lanțul face două bucle grațioase pe pieptul bunicului. Apasă pe buton, se deschide capacul, privește și zise: „*este timpul să intrăm și în iarmaroc*”. Lăsăm căruța în paza unui *lupeștean de-al nostru*, venit de acum 3 zile cu 2 boi frumoși pe care i-a schimbat cu alții mai mici, rămânând cu un câștig frumos. Trecem în revistă „minunățiile” întâlnite, cărciumii cu tarafe de lăutari - predominând acordeonul și țambalul, butoaie cu vin, miroși de pastramă friptă la grătar, prăvălii improvizate sub rogojini și prelate de corturi, cu fel de fel de mărfuri, ceramică, vase, oale smălțuite, ceane din aluminiu. Un sector numai cu dogărie - putini, găleți, butoaie și chiar budane sau căzi mari.

Este o hărmălaie de nedescris - drept ca de bălci. Pocnete (de petarde), strigăte „*Hai neamule, dă 2 lei și intră și vezi femeia șarpe și vițelul cu 2 capete!*”, Păpușari ce mănuiesc sfori ascunse și scot țipete pițigăiate din gura „*Mărioarelor!*”; Roata norocului, încercarea puterilor, cu barosul sau bebecul de fontă, zidul morții, ciroul cu clovni și artiști exhibiționiști, cu o mică estradă la intrare, pe care evoluează trei dansatoare și pe lângă care eu, de rușinea bunicului, las ochii în jos când văd rochițele dansatoarelor scurte până în dreptul genunchilor! (*Și când mă gândesc cum apar aceste fetițe în anul de grație 2001, la TV, reviste și gazete sexi sau porno!*)

Dar peste toate aceste construcții improvizate,

zboară până în înaltul cerului lanțurile lui Juju, învățate de un motor puternic ce alimentează electric sutele de becuri multicolore ce scaldă noaptea „măgăoaia de lumini, în sunete de alături”.

În partea de sud se află iarmarocul de vite - boi, cai, vaci cu sau fără viței, oi sau capre. Printre toate aceste animale, foiesc tot felul de „geambași” veniți din toată țara. Oierii de la Cernăuți își expun pelicelele de miel. Bunicul își alege o pelică de astrahan brumăriu pentru palton și o alta neagră, ca pana corbului cu cărlionți lucioși, pentru căciulă. Chiar lângă locul unde am lăsat căruța, pe un gard se află frumos etalate obiecte de harnașament. De data asta, la insistența mea, bunicul își lichidează ultimii bani, astfel că Piciu este îmbrăcat acum la inapoierie cu un ham nou, galben și cu ținte strălucitoare de alamă. Are și un căpăstru nou. Îi stă bine mai ales că, asemenea unui cal de circ, el ține tot timpul capul ridicat. Ceasul bunicului arată ora 16. Plecăm, urcăm dealul și, deși căruța este mai grea - cu cele cumpărate - Piciu merge mai cu spor, trage spre casă unde îl așteaptă un grajd, o țesăleală bună și o iesle cu lucernă. Depășim toate căruțele întâlnite și plecate spre casa lor. Pe la orele 20, deci după 4 ore, ajungem acasă. S-a înserat. Toată suflarea din ograda lui Tătuța ne primește în poartă. Piciu intră în ogradă, maiestuos, alb de spumă, dar cu capul sus. În timp ce bunicul îi potolește pe cei mici cu caramele, covrigi și alte dulciuri, eu desham calul, îl las slobod și mă uit după el să văd ce face. Ca întotdeauna, când îl desham, după un drum lung, înainte de a intra în grajd, se tăvăleşte la pământ de câteva ori și pe o parte și pe alta, conform teoriei lui Pavlov, a reflexelor condiționate...

În jurul căruței, animație, voie bună, pupături și fel de fel de întrebări și răspunsuri, deși n-au trecut decât 24 de ore de când bunicul mi-a spus „*Hai băiete pregătește-te...*” Și astfel a trecut ziua „Sfântului Ion” - 29 august 1936!

Dumitru Leonte
pensionar, 87 de ani

3 octombrie 2001

Mormânt dublu tumular descoperit pe „Dealul Țuguieta”, Bărlad, jud. Vaslui, aparținând nomazilor turanici

Laurențiu Ursachi, Cristian Onel, Flavius Băgu

Oferind un important câmp de cercetare, necropole funerare aparținând migratorilor de neam turcic reprezintă aproape singurele vestigii ale nomazilor care au străbătut sau staționat pe teritoriul Moldovei Meridionale până la pătrunderea mongolilor.

Dintre populațiile turanice care au pătruns în regiunile de la est de Carpați, cel mai important rol l-au avut pecenegii și cumanii, care au dominat acel spațiu începând cu secolul X și până la invazia mongolă din 1241.

Recunoașterile de suprafață și săpăturile arheologice efectuate în ultimele decenii au dus la acumularea unui material arheologic bogat, care a permis abordarea unor aspecte complexe ale vieții turanicilor în jumătatea sudică a Moldovei.

În acest context, studiul prezent nu dorește decât să semnaleze un nou mormânt turanic.

Cu ocazia unor lucrări de terasare efectuate în septembrie 2003 pe strada Vasile Voiculescu nr.13, situată pe „Dealul Țuguieta”, în zona de vest a orașului Bărlad, a fost semnalat un mormânt tumular. Trebuie să precizăm că până la sosirea specialiștilor de la Muzeul „Vasile Pârvan” o parte a tumulului fusese decopertată.

Mormântul se afla la o adâncime de 0,80 m, având un schelet uman întins pe spate în direcția vest-est. Datorită faptului că muncitorii au scos

scheletul și materialul osteologic nu am putut determina poziția lor exactă.

Inventarul aferent mai conține un vârf de lance din fier și o jumătate de zăbală formată dintr-o vergea, materiale recuperate de muzeograful Eugenia Popușoi și Nicoleta Arnăutu.

Lucrătorii ne-au precizat că la fiecare colț al mormântului fuseseră amplasate 4 vase de lut, distruse în timpul săpăturilor, recuperându-se doar câteva mici fragmente.

Continuarea cercetărilor a dus la descoperirea unui nou mormânt situat la 2,5 m distanță, aparținând aceluiași tumul.

Mormântul, cu dimensiunile de 2x1.10 m conținea un schelet uman întins pe spate, pe un strat subțire de prundiș, la o adâncime de 0,7 m, orientat vest-est, cu mâna dreaptă de-a lungul, iar cea stângă ușor îndoită din cot, cu palma pe bazin. Cercetările ulterioare vor preciza vârsta și secol înhumatilor.

În spatele craniului, a cărui față pare distrusă în mâna unei lovituri, a fost descoperit un vas de lut lucrat cu mâna, decorat cu semne alfabetiforme și impresiuni la buză (foto) având înălțimea de 9 cm și diametrul bazei de 7,5 cm. Vasul prezintă similitudini cu ceramica lucrată cu mâna având semne alfabetiforme, din secolele IX-X, aparținând pecenegilor de la Sarkel-Belaja Veza.

Lângă cap, în partea stângă, a fost așezat craniul unui cal din specia *Equus caballus fossilis*, cu

botul orientat spre vest, iar în partea inferioară a înhumatului au fost depuse 8 extremități de picioare de cal, resturile calului fiind probabil consumate în cadrul ritualului funerar.

Cercetările efectuate nu au putut arăta dacă a fost folosită o movilă aparținând populațiilor mai vechi, sciți, sarmați etc.

- continuare pe coperta 4 -

Victor STEROM

Fulgurații**Eliza-Mihaela Artene****Poezii *)**

O poezie concretă, vizualizată spațial în genul Apollinaire când „spunerea” se face în registrul clasic dar și în cel modern, aflăm în această plachetă apărută în condiții grafice de vremuri sărăcite.

Poeta Eliza-Mihaela Artene restructurează poemele cu destulă evidentă coloratură tematică. O nostalgie controlată în lumea „văzută” și uneori închipuită se naște aici - printr-un efort al inteligenței. Cum și trăirilor asumate.

„Ești țipăt de pasăre
Cu priviri îmbătate de-albastru...
Te-aștept să-ți culeg cântecele
La fiecare vamă.
Mă desprind de pământ
Ca un zmeu de hârtie
Și aș vrea vânt să-ți fiu
Să-ți simt taina din aripi...
Mă simt colț de cer sfărâmat
Și aerul rece mă rătăcește
Prin ciorchini de lumină”. (p.25)

Creația poetică - atât cât este de redusă - a Elizei Artene ne dezvăluie o latură fragilă (vulnerabilă) pe de o parte și pe de altă parte, o latură gravă (invulnerabilă), deși, în ambele cazuri poemele surprind mărturiile destul de frecvente ale sentimentului perisabilității. Însă, dincolo de un asemenea concept (a se citi și moment) de înaltă conștiință a misiunii, poeta revine la o inevitabilă disjuncție: trup-suflet resimțită ca o dramatică realitate. Oricum în aceste „poezii” cu formă fixă ori nu, autoarea a „turnat” în ele sentimentul unei iubiri nu tocmai împlinite - după cum sugerează atmosfera celor mai bune momente din viața autoarei. Uneori, palpabilul, concretul iau o turnură ușor abstractă, comunicând - atunci - un vid existențial, pustiitor, o spaimă gen Hamlet: „a fi sau a nu fi”, dar poeta e atentă la ceea ce se întâmplă cu sufletul ei, la ecourile care îl pătrund și percepe (cât percepe) toate acele elanuri lăuntrice, subtile care, printr-o metamorfoză necunoscută, se prefac într-o diafană suferință romantică.

„Mă întorc în genunchi la trecut
Și îl simt cum se plimbă ucis
Pe aleile disperării amare, din mine...
Întunericul zgârie chipul divin al uitării
Și cad... năucită de muzica lină
Ce vibrează în fiecare șoaptă...
Nu. Visul nostru nu e mort.
Trăiește-n amintire, mai viu ca niciodată!
E cea mai pură plăsmuire ce-am clădit
Cu mâini tremurânde și inimi zdrobite.
E lacrima noastră dintâi
Și chipul tău
Încă mai mai trimite spre sufletu-mi pustiu
o urmă de durere diafană” (*Te iubesc*)

Notă:

Specificăm că domnul Victor Sterom face referire la placheta „Poezii”, de Eliza-Mihaela Artene, ce cuprinde 32 de poezii, care a fost tehnoredactată (de autoare) la calculator și trimisă acestuia, printată.

Poem epic**Omul de sticlă**

El n-a venit să-mi spună ceva.
N-a venit niciodată până în noaptea
trecută.

Poate a fost o umbră.
Vroia să intre pe fereastră,
dar eu i-am dat drumul pe ușă.
Putea fi oricine.
S-a uitat și a ocupat un scaun.

De ce venise, n-am aflat.
Era slab.
Întins spre tavan.
Ochii, numai sticlă.
Poate că era un om de sticlă,
dar la un moment dat, s-a îndoit.
O simplă flexiune
și nu s-a întâmpat nimic.

O frunte lată, o umbră de sticlă
care nu mi-a spus nimic
și a venit doar să-mi termine noaptea
cu tăcerea lui și chiar cu prezența
LUI.

L-am întrebat dacă nu e cumva
cineva de SUS.
Dacă nu este de JOS.
Dacă știe cum îl cheamă.
Dacă nu-i DUMNEZEU...

N-a scos un cuvânt.
Îmi era frică și silă.
Voiam să plec, să-l las singur.
Nu-mi făceam griji de furt; poate
Nu venise să-mi ia ceva...
Ce putea să-mi ia?
Cel puțin, eu l-aș fi îmbrăcat ca lumea.
Începuse să tremure.
Încă o dovadă că nu putea fi de sticlă.

Cine a fost omul care nu m-a părăsit
până dimineața, rămâne în gândul meu

și pun întrebări și nu găsesc
răspuns niciunde.

N-am ieșit din casă.
De fapt, îmi aduc aminte că am
intenționat,
dar un deget de-al meu m-a oprit la timp.
S-a clătinat în stânga și-n dreapta
de câteva ori.
Apoi s-a retras în tăcerea
din care tocmai plecase.

Am stat de vorbă cu el mutual.
Îl întrebam cine este.
Îmi răspundea - tăcând - că vine
din cealaltă lume
și că este tata.

Da,
pe tata nu l-am cunoscut niciodată.
El este dacă spune el că este.
Știu că a murit pe front.
Atunci l-am întrebat de ce a stat
așa de mult plecat,
că mama s-a săturat așteptându-l
și s-a dus într-o zi după el.

Da,
mama se dusese după tata la câțiva ani.
Murise.
N-a zis nimic.
N-a făcut nici un semn.

Dimineața nu l-am mai văzut.
Când m-am uitat la scaunul care stătuse
nu mai era nimic.
Atunci am crezut că tata a fost.
A fost tata la mine.
N-a fost omul de sticlă pe care îl
așteptam
în fiecare seară la fereastră.
Tata a fost.

Un animal sare prin
casa mea nebun.

Am vrut să știu de unde vine
și cine-o vânător -
o umbră albă...
precum puterea de-a pleca
dincolo
în viața altui timp.

25 aprilie 2004
Ploiești

O umbră albă

Poetei Ana Stan-Popescu
la 55 de primăveri...

Nu ne mai spunem destul.
Drumul acela din noi s-a prăbușit.
O umbră albă, o aripă arsă
ne-a lăsat să fim aproape.
Nucul nu mai vorbește prin frunze.
Trepțe de piatră roșie
au plâns destul.
Nimeni nu se mai întoarce.
Vorbim despre lumea care vine.
Un vânt ușor
de cincizeci și cinci de primăveri
cade seara lângă noi.

Știm că ne vom închina la vulturi.
Știm că n-o să ardem prea destul
și-o să lăsăm în pantă rea iubirea;
tu frunză de aripă,
eu frunză ce bat în piatra de urcare.

Adică eu Ioniță sin Costandin Bucimaș ot Pojoreni scriu și mărturisăscu cu aceasta adevărat zapis al meu la mâna sfinții sali, chiru chir Ierotei, episcop Hușilor; precum de nimeni silit nici asuprit ce de a me bună voe am danie sfântului erarh Nicolai care este închinată la sfânta episcopia Huși și am dată danie parte ce mi sar vini din siliștia Foleștilor ce esti la ținutul Vasluiului pe apa Crasnii iar hotarul treci și în ciasta parte de Crasna în ținutul Fălciiului pân în Zaria dialului despri Lohan. Care moșâe mis tragiu de pe maicăme Marie fata lui Georgie Bucimaș. Am dat zapis sfântului schit ce sa alegia parte mia despria alți frați ca so fie poman nooa și părinților noștri iară de sar scula cineva din niamul meu cas strice a noastră driaptă danie să fie neertați de D[o]mnul D[u]mnăzău și de maica precista și să aibă poroș înainte strașnicului giudețu prin sfântul erarhu Nicolai și cându am făcut această zapis sau tâmplat și acești oameni buni carii mai gios sau și iscălit și eu pentru mai

maria credință miam pus diagitul.

let 7256 aug.7

Eu Ioniță sin Costandin Bucimaș
Ereu [...] mam tâmplat
Ereu lon [...] mam tâmplat.

D.A.N.I.C., Fond Episcopia Hușilor, L/9.

II) 1749 (7258) nov. 23. Ion Bucimaș și sora lui Eftimia din Pojorâni, feciorii Mariei, fata lui Gheorghe Bucimaș dăruesc schitului din Crețești partea lor de moșie din siliștea Folteștilor, de pe Crasna, pentru pomenire. Original, hârtie filigran.

Adică eu Ion Bucimaș și cu Iftimia sora lui din Pojorâni feciorii Mării fetii lui George Bucimaș făcutam adevărat zapisul nostru precum am dat parte noastră de moșiae cu doi frați ce sa alegi despre alți frați cu săliște cu livezi cu loc de prisacă cu izvoară cu vad de moară cu loc de fâneți și de țari: și cu tot vinitul

din tot locul, ce sa alege parte noastră, care moșâi este pe apa Crasnii în siliște Foleștii. Am dato și am închinato sfântului schit de le Crețești care hram este ierarhu Nicolai de nimen siliți nici asupriți ce d:a noastră bun voi pentru ca să ne fie pomană vecinică noo și părinților și fiilor noștri iar de sar scula ori cine din niamul nostru ori ficiori ori nepoți ori strănepoți a o întoarce să fie afurisiți de noi și d[e] D[u]mnăzău și în toată viața lor pricopsari să nu aibă și ertare să nu afle și pentru mai mare credința sau iscălit și alți oameni buni cari sau tâmplat la făcutul acestui zapis și noi pentru credința am pus degitele.

leat 7258 iul. 23

Eu Ion Bucimaș
Eu Iftimie + ficiorii Mării

N.A. Mai urmează un rând
Idem, L/12.

Raptul Basarabiei - Repere cronologice - I (1812-1940)

Selecție de Valentin NEGRE

16 mai 1812 - Pacea de la București prin care Imperiul Otoman acceptă **anexarea Moldovei de Răsărit de către Imperiul Țarist:**

„Poporul umplea malurile Prutului, într-un permanent du-te vino, săptămâni întregi, de la un sat sau oraș la altul, luându-și adio de la părinții, frații, prietenii cu care trăiseră laolaltă până atunci...”

(Cronicarul Manolache Drăghici)

18 martie 1856 - Congresul de pace de la Paris hotărăște ca Imperiul Rus să retrocedeze Moldovei sudul Basarabiei (județele Cahul, Ismail și Bolgrad):

„Hai cu Domnul Sfântul,
Haideti peste Prut
S-apărăm pământul
Care l-am avut!”
(Vasile Alecsandri)

4 aprilie 1877 - Convenția de la București prin care Rusia țaristă garantează integritatea teritorială a României:

„...Guvernul maiestății sale împăratul tuturor Rusiilor se obligă... a menține și apăra integritatea actuală a României...”

(Convenția de la București din 4 aprilie 1877)

ianuarie 1878 - Rusia solicită României sudul Basarabiei (județele Cahul, Ismail și Bolgrad):

„Deci noi am vărsat sângele nostru... pentru a pierde.”
(Mihail Kogălniceanu)

primăvara anului 1878 - Rusia amenință România că, dacă nu i cedează sudul Basarabiei, va avea război:

„...o armată care a luptat la Plevna... va putea fi nimicită, dar nu se va lăsa dezarmată...”

(Carol I)

iulie 1878 - Congresul de la Berlin hotărăște ca România să cedeze Rusiei cele trei județe din sudul Basarabiei - Cahul, Ismail și Bolgrad:

„Nu există român, de la Domn până la ultimul cetățean, care să nu deplângă deslipirea unei părți din pământul strămoșesc.”

(Carol I)

2 decembrie 1917 - Sfatul Țării proclamă Republica Democratică Autonomă Moldovenească:

„Basarabia... se declară de azi înainte Republica Democratică Moldovenească.”

(Declarația Sfatului Țării din 2 decembrie 1917)

24 ianuarie 1918 - Proclamarea independenței Republicii Democratice Moldovenești:

„Republica noastră... s-a declarat cu totul neatârnată...”

(Nota trimisă de Sfatul Țării guvernului român)

27 martie 1918 - Sfatul Țării de la Chișinău adoptă **Hotărârea Unirii Basarabiei cu patria-mamă, România:**

„În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească... se unește cu mama sa România.”

(Hotărârea Sfatului Țării de la Chișinău)

28 octombrie 1920 - la Paris se semnează tratatul prin care Marile Puteri recunosc unirea Basarabiei:

„Înaltele puteri contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei”.

(Tratatul de la Paris din 1920)

23 august 1939 - semnarea Pactului de neagresiune sovieto-german, însoțit de un Protocol secret care pecetluiește soarta Basarabiei:

„...partea sovietică subliniază interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia. Partea germană își declară totalul desinteres politic față de aceste teritorii”.

(Protocolul adițional secret din 23 august 1939)

26 iunie 1940 - prima notă ultimativă sovietică prin care se cer Basarabia și Bucovina de Nord:

„Guvernul U.R.S.S. propune Guvernului Regal al României:
1. Să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia;
2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei.”

(Prima notă ultimativă sovietică)

27 iunie 1940 - a doua notă ultimativă sovietică cere imperativ Basarabia și Bucovina de Nord:

„În decurs de patru zile începând de la orele 14, la 28 iunie să se evacueze teritoriul Basarabiei și Bucovinei.”

(A doua notă ultimativă sovietică)

27 iunie (noaptea) 1940 - guvernul român acceptă evacuarea Basarabiei și Bucovinei de Nord:

„Am hotărât evacuarea Basarabiei și Bucovinei de Sus... sub presiunea forței, într-unul din cele mai grele momente ale istoriei noastre.”

(Gheorghe Tătărescu)

28 iunie 1940 - Invazia trupelor sovietice pe pământul românesc dintre Prut și Nistru:

„Țara se prăbușește. În Basarabia și Bucovina se petrec scene sfâșietoare.”

(Generalul Antonescu)

Umberto Eco

Umberto Eco, omul care a fixat bariere între munca de profesor universitar, romancier, ziarist, omul care, prin 1954, a reușit să observe din interior televiziunea italiană care se naștea atunci, RAI, omul care a constatat că „toți teoreticienii apocaliptici ai mass-mediei, veniți prin filiera școlii de la Frankfurt, nu văzuseră niciodată din interior mecanismul comunicării”.

Umberto Eco, omul care a descoperit în ironie esența ei aristocratică, omul care a savurat deliciale de ironie, satira subtilă cel ce a oferit ca profesor universitar o extraordinară disciplină a gândirii, pentru a obține chintesența unei știri, omul care nu accepta monotonia meselor rotunde, întrebările stupide, omul lucid în fața tuturor fenomenelor de modă.

Umberto Eco - profesorul din Bologna devenit celebru printr-un roman, prin tratatele sale de semiotică, ca om de televiziune.

Într-un secol a veritabilei literaturi filozofice, cu reprezentanți pe măsură Proust, Thomas Mann, Musil, cu romane pe măsură, Umberto Eco este cel ce va încerca să redescopere bogățiile unei lumi pierdute, care nu este alta decât Evul Mediu, un Ev Mediu a cărui imagine întunecată și obscurantistă a fost o provocare pentru lucrarea sa de diplomă despre problema estetică la Sfântul Toma d'Aquino.

Umberto Eco s-a născut la Alessandria, în Italia, în 1932. Și-a trăit copilăria în Piemont, marcată de a doua conflagrație mondială.

În întreaga sa viață va îmbrățișa cariera de profesor universitar, romancier și ziarist.

În timpul studiilor universitare va lucra și la televiziunea italiană. Eseul său publicat în 1962, „Opera deschisă”, avea să devină manifestul „Grupului 63”, manifestul unei generații de scriitori avangardiști, animați de preocupări politice, manifestare ce a contribuit într-o mare măsură la izbucnirea mișcărilor studențești din 1968.

Între 1966-1969, poate fi întâlnit ca profesor de comunicații vizuale la Florența, între 1970-1971 predă semiotică la Milano, iar în 1971 se mută la Bologna. Va susține seminarii în SUA, Franța, Japonia, devenind o vedetă adevărată.

Interesantă este înclinația sa spre semiotică, care își obligă, fără exclusivitate, adepții să se intereseze de tot și de toate. Semioticul trebuie să fie capabil să decodifice și semnele cotidianului. Dar Umberto Eco va refuza mereu să ridice bariere de netrecut între discursul savant și cel al mass-mediei.

Dintre lucrările sale de semiotică: „Structura absentă”, „Forma conținutului”, „Teoria semioticii”, „Semiotică în filosofie a limbajului”.

Semiotica este fondată pe o dublă calitate a oamenilor: memoria, care-i pune pe oameni în legătură cu trecutul lor și capacitatea de a se proiecta în viitor, de a face previziuni.

Se pare că Eco dispunea de această calitate umană de a evada din prezentul palpabil și de a-și regiza absența, de a se ocupa de ceea ce nu există în stare concretă. Și ce nu există în stare concretă? Semnele, adică un artificiu.

Eco are și o definiție proprie a semioticii prin care totul se transformă în semne. Iar sistemul de semne prin excelență este **limbajul**.

Dar un nor banal poate fi și el interpretat drept un semn în măsura în care forma lui îmi anunță furtuna, ploaia sau vremea frumoasă.

Semioticianul este omul care, plimbându-se pe stradă, percepe semne, acolo unde alții văd obiecte.

Semiotica este nouă doar ca disciplină, ca practică ea este foarte veche. Dacă un bărbat își încheie haina de la stânga spre dreapta, iar o femeie de la dreapta spre stânga, pare a fi doar problema croitorului. Pentru semiotician, opoziția este semnificativă.

Dar numele lui Umberto Eco este legat poate cel mai mult de romanul „Numele trandafirului”.

Născut la Alessandria, Italia, Eco a avut motive sonore „de a fi obsedat de mitul bibliotecii din Alexandria”. A avut întotdeauna obsesia focului „mi-e frică să nu-mi ia foc biroul, mi-e teamă când călătoresc, să nu fi izbucnit vreun incendiu acasă. Am descoperit târziu că între trei și optsprezece ani, în casa în care am stat, cu un etaj deasupra mea locuia comandantul șef al pompierilor din oraș”. Așa se explică de ce toată copilăria și adolescența a auzit noaptea zgomotul sirenelor de la mașinile care veneau să-l ia pe căpitan la locul incendiului.

Eco mărturisea că a studiat toate labirinturile clasice care sunt în aer liber pentru a construi biblioteca din „Numele trandafirului”. În Evul Mediu totul ardea: fermele, castelele, bisericile, bibliotecile.

Scena incendiului din roman, poate prea lungă, este tema surprinderii cuvântului, a distrugerii memoriei. Eco avea nevoie de un labirint acoperit și astfel intervenea problema aerisirii, introducând mici ferestre spre a facilita circulația aerului, având în vedere incendiul de la sfârșit. Această bibliotecă avea să împiedice atât comunicarea, cât și circulația.

Nu e vorba de o bibliotecă ideală, ci de o utopie, o imagine a bibliotecii de azi.

Pentru generațiile de azi, tema distrugerii memoriei, a suprimării cuvântului, este înlocuită sau va fi înlocuită cu mitul „black-out”-ului, prin ștergerea memoriei calculatorului.

Mitul bibliotecii l-a obsedat permanent. Într-un mic pamflet „De bibliotheca”, Eco denunță situația bibliotecilor publice italiene făcute mai mult pentru a distruge cărțile, condamnând vicisugurile suportate de oameni pentru a ajunge la rafturi, pentru a avea acces liber la cărți. „Nu mergi într-o bibliotecă să cauți o carte cunoscută. Mergi acolo să descoperi lângă o carte pe care o cauți, o alta care este poate mai importantă. Pentru a avea o asemenea bibliotecă trebuie acceptat și riscul furtului. Numai atunci ea devine într-adevăr un loc pentru descoperiri și un instrument de educație”.

Eco a fost fascinat de magia cărților. „Știi pe de rost cărți niciodată citite și nu cunosc cărți citite de mai multe ori... Iau o carte, o citesc și descopăr că deja o cunoșteam!”

Eco nu adopta un sistem precis de clasificare a cărților. Pentru întrebarea „Le-ai citit pe toate?” avea mai multe feluri de răspunsuri. „Oh, chiar cu mult mai multe” sau „Nu desigur! Altfel de ce le-aș mai avea în bibliotecă. Într-o bibliotecă se păstrează cărțile care trebuie consultate”.

Mulți cititori ai romanului „Numele trandafirului” cereau scriitorului vești despre un anume manuscris dispărut despre care vorbea în roman. Așa se întâmplă când publici un roman intelectual și totodată ironic - apare o adevărată problemă de receptare.

Literatura postmodernistă se sprijină pe ambiguitate, având caracteristică principală ironia, mai bine-zis o distanțare ironică.

În esența ei, ironia este aristocratică și ea presupune o relație deosebit de complexă între persoana care enunță în mod expres propoziții contrare a ceea ce se întâmplă de fapt și interlocutorul (receptorul) său.

De altfel, ironia stabilește nivele diferite de clase intelectuale.

Pentru Eco cea mai fascinantă rămâne mitologia. Și nu este lipsit de semnificație faptul că în „Numele trandafirului” Eco introduce un protagonist contrar supraomului: omul în criză permanentă.

Supraomul dezvăluie o neliniște socială mic-burgheză, manifestă nevoia încălcării legilor, nevoia unei răzbunări, toate pentru a stabili o nouă ordine. Să amintim de personajul Radolphe al lui Eugène Sue sau Conte de Monte Cristo al lui Alexandre Dumas.

Cele 500 de pagini, cu pasaje întregi în latină, ale romanului „Numele trandafirului” aduc în scenă personaje bătute de pasiuni teologice, în decurul pitoresc a lumii sec. XVI, am putea spune și un roman istoric care reînvie plăcerea de a povesti, care prezintă neliniștea Europei de astăzi (aluzie și la Brigăzile roșii)-

Weimar, orașul în care ministru a fost un poet*)

„La noi la Weimar, distanțe mari nu sunt;
mărima noastră stă în spirit.”
(Thomas Mann, *Lote la Weimar*)

În 2004, Weimarul celebrează 85 de ani de la prima republică germană. Pe atunci, țara străbătuse doar un foarte scurt trecut republican. Constituția de la Weimar, micul oraș al Turingiei ales de prima republică germană ca sediu al parlamentului său, data doar din 31 iulie 1919, când regimul prezidențial succedase monarhiei.

La Weimar, orașelul de pe Ilm, bănuie încă spiritul lui Goethe și Schiller. Cei doi scriitori germani - care marcase epoca de aur a orașului, devenit leagăn al clasicismului german și capitala intelectuală a țării - se odihnesc în cripta marilor duci de Saxo-Weimar. Weimarul se afla chiar în mijlocul țării, dar și în centrul Europei, fiind - cu dealurile și văile lui împădurite - un fel de inimă verde a continentului.

Goethe a făcut din Weimar un sălaș al gândirii umaniste. Restabilirea lui în acest oraș dobânda liniștea definitivă.

Prin intriga și polemica lui Karl August Böttiger, considerat primul reporter de scandal al Germaniei, ne-a parvenit latura umană a falei spirituale a Weimarului.

Ce-ar fi fost Weimarul fără Goethe? El a vrut să aducă - și a adus - la Curtea lui Karl August toată crema intelectualității germane. Weimarul atrăgea ca un magnet.

O vreme, scriitorii germani s-au reunit regulat la Weimar, cu prilejul inaugurării săptămânii cărții germane.

În 1922 orașul a găzduit congresul dadaștilor și constructiviștilor.

Weimarul a cucerit lumea prin cultura sa. S-a făcut cea mai bună alegere pentru orașul cultural european al anului 1919.

Nici un alt oraș nu întrupează mai bine valența naturii umane ca Weimarul, cu partea sa luminoasă. Simbolul inteligenței germane. Fantoma lui Goethe și umbra lui Schiller.

Pitoreștile plaiuri bărlădene, cu dealurile și livezile încărcate de rod și de miros de fructe, cu văile tălăzuindu-și rodul bogat, cu liniștea înfiorată a pădurii, au oferit un climat favorabil preocupărilor literare, astfel încât Bărladul a devenit... un fel de „Weimar”.

George Tutoveanu a deținut funcția de prefect al județului Tutova în timpul guvernării lui Nicolae Iorga «13 aprilie 1931-31 mai 1932». În această scurtă perioadă de timp a înființat 50 de biblioteci sătești cu fonduri și cărți obținute de la „Casa Școalelor”.

În deceniul al patrulea, al secolului trecut, activitatea culturală a Bărladului a cunoscut cea mai vie trăire. G. Tutoveanu aducea în Bărlad numeroși scriitori care participau la ședințele „Academiei bărlădene”, în sala festivă a „Curții cu juri”, în sala mare de lectură a Bibliotecii „Casei Naționale”, în Aula Liceului „Codreanu”, sau în satele și orașele din jurul Bărladului.

Orașul Bărlad a fost Edenul permanent al poetului George Tutoveanu, în care s-a simțit fericit și căruia i-a dăruit întreaga floră a creației sale. El a o fost centralizatorul spiritual al culturii bărlădene timp de peste o jumătate de secol.

Notă:

*) «...Bărlad (oraș devenit o vreme... un fel de „Weimar”», G. Călinescu despre G. Tutoveanu în **Istoria Literaturii Române de la origini până în prezent**, Ediția

Mă doare doar Noaptea și zi dorul de Țară

Pentru Oana Pavăl Andrei -
Toronto - Canada

E mult mai bine-n altă țară
Că-i lumea mai civilizată,
La noi nu va fi niciodată
Că lumea noastră-i prea murdară:

Murdari sunt oamenii politici,
Murdari ne sunt și comersanții
Și nici o șansă s-avem alții,
Degeaba-i dascălești și-i critici.

Murdari ne sunt milionarii,
Murdari sunt boșii de tot felul,
Se face lup îndată mielul
Și-s hămesiți de tot primarii.

De asta am plecat din Țară
Și mi-i ne-nchipuit de bine,
Respect uzanțele creștine
Și am și piatră funerară.

Pe cerul nalt al vieții mele
Mai fulgeră câte-un erete
Și-apare unul din regrete
Că, uneori, mai vin și ele.

Iubita mamă nu mai are
Împodobit de flori mormântul
Și plânsul mi-l înecă vântul
Când stinge-aprinsa lumânare.

În rest, și pe aici e vară
Și mi-i familiar cuvântul
Dar mi-i de-nstrăinare cântul
Că doare mult dorul de Țară.

Epigrame

Sfaturi

(După C.D. Zeletin)
De bou, să te ferești din față,
De cal, să te ferești din spate
Dar ține minte-ntr-o vreme viață:
De prost, să te ferești... din toate.

Unei femei

Mai sinceră îmi pare luna
Deși se-arată pururi nouă,
Din două fețe îi văd una,
Tu ai doar una și-ți văd... două.

Nașterea Evei

Din coasta primului bărbat
leșise Eva cea divină,
Eu toate coastele-aș fi dat
Să-mi facă Domnul o duzină.

Unei poete

Cu rugi, mătăanii, post și plângeri,
Ea și-a fost sieși propriul vraci
Și-a scris „Poeme pentru îngeri”
Ca să se vindece de draci.

De ce e lumea
cum e ea făcută?
De ce mă tem
de ziuă și de noapte
Iar bătrânețea-i
jalnică și slută
Și ne-nspăimântă
gândul despre moarte?

De ce plătim
mereu câte-o plăcere
Cu câte-un chin
cu-asupra de măsură
Și ne încercă
silnica durere
și ne apasă muntele de zgură?

Acestea sunt
capriciile sorții:
un ochi când râde
celălalt ne plânge
Și ne înecă
neagra apa-a morții
Când lumânarea
viții ni se stinge.

Cinstiți pe azi
că nu știm ce-o fi mâine,
de-o fi mai rău
sau dacă-o fi mai bine
dar retrăim
în cei ce vor rămâne
Și bezna moare
când Lumina vine.

Petruș ANDREI

Legitimație de maghiar

Și-au făcut legitimații iar
Și în altă țară ei rămân
Dar sub apostila de maghiar
Inima să fie de... român.

Cauză și efect

Tu la poartă ai lăsat-o
Și te clatini pe cărare
Amețit de sărutare
Și... de palmă ce ți-a dat-o.

Lui Al. O. Teodorescu (Păstorel)

Cu Păstorel o facem lătă
Căci chelnerul nu lăncezește,
Cu vinul dacă el ne-mbată
C-o epigramă ne trezește.

Erată

Cu Eva care rupse mărul
S-a spus că n-a mai fost de trai,
E altul însă adevărul:
Cu ea noi am intrat în Rai.

Petruș ANDREI

EVOLUȚIA URBANISTICĂ A ZONEI CENTRALE A ORAȘULUI BÂRLAD ÎN SEC. XIX-XX

Orașul Bârlad avea în sec. XIX aspectul unui vechi târg moldovenesc, cu străzi înguste și prăfuite, cu clădiri puțin rezistente, ce nu depășeau două nivele, în centru aflându-se prăvăliile negustorilor.

Conducătorii orașului au dovedit puține preocupări pentru o evoluție urbanistică unitară, fapt remarcat de altfel și de călătorii ce treceau prin Bârlad. Aceștia Bârladul le apărea ca „un amestec de căsuțe și arbori fără linii fixate, fără înălțare, fără perspectivă, fără măcar turnurile de biserici care străpung locuințele și livezile învâlmășite”.

Au fost însă și excepții. Printre edilii de seamă ai orașului din sec. XIX îl putem aminti pe Andrei V. Ionescu, care într-o perioadă de 26 de ani a fost de cinci ori primar. De numele lui se leagă o serie de îmbunătățiri edilitare, pavări de străzi, iluminat public, înfrumusețarea Grădinii Publice și sistematizarea zonei centrale de astăzi, din fața clădirii primăriei, unde în trecut a existat o piață numită Domneasca și mai târziu Piața Unirii.

În memoriile sale, scrise în 1907 la îndemnul lui Iacob Antonovici, fostul primar Andrei V. Ionescu amintește despre cum a amenajat această zonă în 1875: „În Piața Domneasca am construit un bazin pentru apă și rezervor pentru caz de incendii, ca să fie apă abundentă și să se poată lua cu ușurință. Vis-a-vis de magazinul lui Hagi Lazăr Cambur, astăzi proprietatea domnului Paveliau, comerciant de coloniale, era o piață ce se numea a Otcupului, mlăștinoasă și cu totul murdară, acolo staționauarele cu poloboace de vin, adesea pentru desfacere și tot aici se coteau de însărcinării primăriei. Am oprit a se mai vinde vinurile acolo și am strămutat Otcupul în Piața Ocolului de vite iar în locul rămas fără nici un serviciu, am făcut Scuar, prevăzându-l cu copaci, gazon și flori, de către grădinarul comunei, adus de mine din Paris”.

Pavarea zonei era o stringentă necesitate căci, așa cum relatează Andrei V. Ionescu într-un memoriu datat 1861, în centru „gloderia era nemaipomenit de mare, astfel că în dosul Hotelului Grandes s-a înecat un cal și altul vis-a-vis de Leizer Kafman pe strada Principală”. Acum în a doua jumătate a sec. XIX ne aflăm parcă la 1837 când călătorul rus Demidof descrie Bârladul „ca o mare de pământ cleios în care caii inoată până la pânțele” și notează în continuare plin de amuzament că „are de gând să ajungă oraș după locul mare pe care se întind străzile, din care lipsesc decât casele și oamenii”.

La început de secol XX cei care vizitează Bârladul ne lasă aceeași imagine a unui oraș patriarhal în care nimic nu tulbură pacea și liniștea zilnică a locuitorilor, sau a diriguitorilor urbei.

Presa vremii abundă de consemnări privind greutățile întâmpinate de pietonul obișnuit pe caldarâmul neîntreținut sau prost făcut și numeroasele băltoace de noroi ce apăreau după cea mai mică aversă de ploaie. Nicolae Iorga, trecând prin Bârlad, la 1902, face câteva notații deloc favorabile: „Nici un alt oraș din țară n-a păstrat așa de bine ca acesta icoana satului din care s-a dezvoltat. Orașenești sunt doar pavajul, să-i zicem mai bine cu vechiul cuvânt, mai potrivit, caldarâmul, vestit poate pe vremea sa, dar astăzi unul din cele mai strașnice mijloace de pedeapsă pentru cine-și scâlcie ghetetele, pe jos, sau își dărdăie oasele în trăsură, pe dansul, și Strada Mare. Bârladul are o singură biserică mai mare în mijlocul unei

înținse Piețe de târg, fără hotare drepte. E o clădire fără nici un fel de frumusețe, strivită sub turnurile prea grele, reînnoită în chipul cel mai vulgar. Un pod de scânduri vechi, putrede, tremurătoare, acoperă râul”.

Același aspect dezolant îl regăsim și în descrierea scriitorului I. Simionescu (1926): „Chiar în mijlocul orașului nu se simte dragostea de arbori, nici de pajiște verde. Aproape de liceul cel nou, de vreo 40 de ani clădit, este vechiul liceu de lângă Biserica Domneasca, cu clopotnița de scânduri, gata să se

prăbușească. În fața lui se află un parc, iar în mijlocul parcului se ridică statuia unuia din frații Codreanu, Nicolae, al căror nume e legat de instituțiile culturale ale Bârladului. În loc ca statuia să impuie, invocând amintirea unui om de bine, îți deșteaptă mila, răsfrântă bineînțeles asupra celor care nu pricep ce rost are o statuie. Parcul este plin de bălării, prin împrejmuirea sărăcăcioasă de sarmă ghimpată a străbătut un măgaruș, care păștea ce mai găsea verde. De jur împrejur, dragă Doamne, s-au plantat arbori. Neîngrijiiți, neudați, cu pământul bătut la rădăcină, păreau niște crengi uscate, înfipte în pământ, cum stau înfipte la capetele mormintelor din satele de munte, brădișori descetinați, semnul tinereții celui înmormântat. În acel moment, privind de o parte clădirea dărăpănată a liceului vechi, care adăpostește acum Poliția sau un Comisariat, alături de Biserica Domneasca și ea lăsată în părăsire, iar de cealaltă parte a drumului, Parcul, în jurul statuii unui om căruia Bârladul îi datorește atâta, mi se pare că mă aflu în cimitirul simțămintelor noastre de pietate, de respect pentru trecut, de dragoste și grijă pentru locul în care ne ducem viața”.

Statuia lui N. Roșca Codreanu, sculptor I. Scutaru, a fost inaugurată în centrul Parcului din Piața Domneasca, la 6 decembrie 1908, cu ocazia sărbătoririi jubileului de 50 de ani a Liceului „Gh. Roșca Codreanu”.

La manifestarea prilejuită de dezvelirea statuii, au participat numeroși bărlădeni, personalități ale timpului, foști elevi ai liceului și chiar un grup de studenți ieșeni.

În condițiile în care imobilul unde funcționa Primăria orașului, aflat în cartierul Podeni strada Dimitrie Cantemir nr. 2, 3, devenise impropriu, în 1934 au început lucrările la noua clădire, prilej cu care statuia lui N. Roșca Codreanu a fost mutată pe amplasamentul actual, în fața instituției ctitorită de acesta.

La 21 octombrie 1934, a avut loc solemnitatea punerii pietrei de temelie a localului Primăriei Bârlad. Parcul Domneasca a fost din nou amenajat și în centrul lui a fost ridicat bustul din bronz reprezentându-l pe filantropul Stroe Belloescu (14 iunie 1936) de către Ateneul Popular C.F.R., bust astăzi dispărut.

După 1945 au fost realizate modificări și amenajări succesive. Între 1952-1953 Parcul reamenajat a primit denumirea de Parcul Eroilor Sovietici. Aici s-a amplasat o placă funerară în amintirea soldaților sovietici, căzuți în luptă în timpul celui de-al doilea război mondial. Tot în acești ani în fața Primăriei s-a amenajat un Scuar semicircular, iar în 1965 s-a construit o fântână arteziană și două peluze. Pavat cu gresie colorată și încadrat cu spații verzi a pus în evidență Biserica Domneasca, ctitorie a domnitorului Vasile Lupu.

Parcul în care decenii de-a rândul generații de bărlădeni au petrecut clipe plăcute, a dispărut după construirea Casei de Cultură „George Tutoveanu” și modificarea traseului arterei principale de

Despre fractali

„Cei în vârstă privesc spre trecut, cei tineri spre viitor.
Și pentru că am oboseit privind spre trecut am să mă ocup de viitor”.

Articolul precedent, „Fractali și matematica” („Academia bărlădeană”, 2004, nr.1), a trezit interesul unora dintre cititori, dintre care unii, cu o dezarmantă sinceritate, au declarat că nu au înțeles mare lucru! Ca urmare, cu amabilitatea redactorilor revistei am să revin asupra unor noțiuni legate de fractali.

În zilele noastre, în cercetarea matematicii fundamentale, de un deosebit ecou se bucură teoria catastrofelor, a haosului, a fractalilor.

S-a constatat că dacă un proces aleatoriu (cu rezultat imprevizibil) are variație finită, atunci el este surprins grafic de Clopotul lui Gauss. Dacă procesul are variație infinită, iar distribuția variabilelor aleatorii este stabilă, atunci fenomenul are structură temporală fractală (FNY 91).

Când în 1975 Benoît Mandelbrot a publicat două lucrări, „O teorie a seriilor fractale” și „Geometria fractală a naturii”, oamenii de știință li s-au pus la dispoziție instrumente noi de cercetare cu aplicabilitate de necontestat în studierea și înțelegerea naturii, instrumente complementare celor oferite de geometria clasică, pentru că așa cum observă Benoît Mandelbrot „norii nu sunt sfere, munții nu sunt conuri, insulele nu sunt cercuri, nici un obiect nu este învelit cu o coajă netedă”. Și Mandelbrot are dreptate pentru că, așa cum știm din proprie experiență, FRACTALII sunt regula! Excepțiile sunt liniile perfecte, planele, poliedrele pe care le întâlnim cel mult în creațiile arhitecților.

Suprafața pământului, cu tot ce este pe ea: arbori, râuri, litoralul mării, craterele lunii, aglomerările stelare sau galactice, are o distribuție fractală. Procesele sau fenomenele naturale, economice sau sociale au, de asemenea, variație fractală.

Urmarea este că în ultimele decenii a apărut o foarte mare diversitate de lucrări în domeniu. Cităm câteva: *Geracation, fractals and anomalous diffusions* (Aharony, A., 1984), *Logique, langage et théorie de l'information* (Apostel, L., Mandelbrot, B., 1957), *Fractali pretutindeni, Fractali în științele naturii și aplicative* și numărul lucrărilor se amplifică cu zeci, sute.

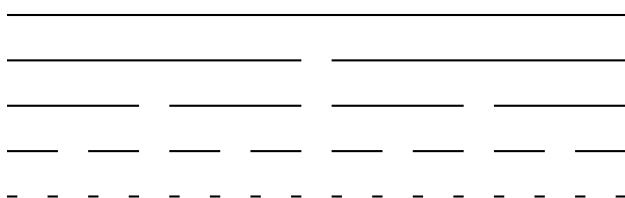
Din motive didactice, fractalii realizați prin instrumente matematice sunt de două feluri:

1. Fractali obținuți **recursiv**, procedeau ce presupune un **inițiator** (de la care se pleacă, așa cum îi spune și numele) și un **generator** care dirijează iterațiile următoare.

2. Fractali rezultați dintr-un **proces de creștere** unde se pleacă de la un germene pe care se dezvoltă fractalul cu o anumită rețea.

Exemplu: Creșterea biologică în care principiul de bază

PRAFUL LUI CANTOR

este optimizarea raportului arie/volum.

Exemplu: Praful lui Cantor.

Inițiatorul este un segment cu lungimea 1. **Generatorul** este regula:

- Împărțiți segmentul în trei părți egale.
- Îndepărtați segmentul din mijloc.

Ceea ce rezultă este un obiect fractal care este caracterizat prin faptul că este fracționat la infinit și prezintă autosimilaritate la orice scară (orice etapă a construcției).

Autosimilaritatea se mai numește și invarianta scării de proporție (scalei). Dacă veți revedea articolul precedent, veți întâlni steaua lui von Koch care are o evoluție similară cu Praful lui Cantor.

În cazul unor obiecte difuze: nor, fum, galaxii, populații biologice, autosimilaritatea se consideră în **sens static**. De exemplu, pentru un nor se caută forme analoage întregului (în special pentru formațiile stratus sau nimbus).

În acest mod, prin teoria fractalilor, se poate aborda studiul curgerilor turbulente, comportarea sistemelor electrice sau mecanice, reacții chimice, aglomerări galactice, distribuția craterelor lunare.

Și pentru că orice suprafață realizată natural sau artificial prezintă rugozitate, fractalii își manifestă prezența în materiale ca gheața, depunerile electrolitice de metale, polimeri, ceramică.

Ce sunt fractalii?

Definiția acestei noțiuni are cam aceeași soartă ca și definițiile punctului, ale dreptei, ale planului din geometria euclidiană. Practic, fractalii se descriu prin proprietățile lor.

Kenneth Falconer în „Geometrie fractală” (1992) afirmă: „Definiția unui fractal trebuie considerată în aceeași manieră în care acceptăm definiția vieții”. Spunem că o mulțime este un fractal dacă are proprietățile:

- O structură fină, adică are detalii la toate scările;
- Geometria euclidiană nu poate descrie atât la nivel local, cât și la cel global, proprietățile, întrucât este prea neregulată.
- În general, este autosimilară (eventual statistic autosimilară).
- Are o dimensiune, în general, neeuclidiană, ce se definește recursiv.
- Orice fractal poate fi descris printr-un proces iterativ.
- Deși o curbă fractală este continuă, ea nu este derivabilă, căci nu admite tangentă în nici un punct.

Timpul fractal

Este un set de intervale autosimilare între evenimente. Evenimentele se petrec într-o succesiune rapidă pentru o perioadă, formând un fascicul. Urmează o lungă întârziere până ce un nou fascicul de evenimente să aibă loc.

Timpul dintre evenimente poate conduce la o scară de proporții în autosimilaritate. (Într-un articol viitor vom reveni asupra timpului fractal.)

Bibliografie:

- Budei, L., „Modele cu fractali”, 2000.
- Falconer, K., „Geometrie fractală”, 1992.
- Mandelbrot, B., „Obiecte fractale”, 1998.

Ioan ADAM

Valoarea umană a Astronomiei

Evoluția istorică a Astronomiei se împletește cu aceea a societății umane. Astronomia a apărut ca o necesitate a desfășurării vieții umane, oferindu-ne pe lângă reperatele în timp și reperatele în spațiu. Prin aplicațiile sale și implicațiile filozofice și religioase, astronomia influențează istoria și cultura noastră.

Rousseau afirma că *Astronomia este „profesorul de civilizație” al omenirii*; într-adevăr, ridicând ochii spre cer a ajuns să cunoască Pământul și să-l stăpânească.

Astronomia ne dă o viziune globală a lumii în care trăim, ne deschide ochii și mintea asupra alcătuirii Universului, ne ajută să ne integrăm în acesta, să înțelegem locul pe îl ocupă Pământul și noi în imensitatea spațiului cosmic:

“Cât de slabă este lumina care vine la noi de la stele... Dar, fără ea, cu atât mai rudimentară ar fi fost astăzi mintea omenească!” (Jean Perrin)

Matematicianul, astronomul și filozoful Henri Poincaré (1854-1912) a caracterizat importanța Astronomiei prin aceea că:

** este utilă pentru că e mare, pentru că e frumoasă, pentru că îl ridică pe om deasupra sa însuși. În imensitatea Universului, omul este un punct obscur, un grăunte de nisip, dar inteligența sa poate cuprinde totul. De aici conștiința propriei sale forțe și curajul de a acționa spre orice înfăptuire;*

** este utilă deoarece, prin grandoarea fenomenelor sale, ne dă puterea de a înțelege mai bine natura și de a ne apropia mai mult, folosind-o pentru nevoile noastre.*

Astronomia este știința care ne arată că *Universul are legile sale*. De aceea urmărim să descoperim cât mai multe dintre ele, pentru a le utiliza în construcția viitorului nostru.

Caldeenii au fost primii care, inspirați fiind de spectacolul plin de armonie al nopții înstelate, au ajuns la convingerea că mulțimea punctelor luminoase de pe cer nu este o îngrămădire confuză. Aceasta le-a sugerat apoi ideea de regularitate, fără însă a ajunge să cunoască regulile ei.

Cu timpul, Hiparh, Ptolemeu, Copernic și Kepler au descoperit regulile pe baza cărora Newton deduce *legea atracției universale*. Cunoscând-o, omenirea a învins câmpul gravitațional al Pământului și a trecut la cucerirea cosmosului.

Succesele obținute de astronomi în predicția fenomenelor astronomice au dovedit existența legilor și posibilităților cunoașterii lor în urma unei activități îndelungate, stimulându-i pe toți cei care studiază lumea înconjurătoare. Ca știință, prin metodele ei de calcul și de lucru, Astronomia și Astrofizica pot servi ca model tuturor științelor bazate pe observații. Rezultate ca: determinarea distanțelor până la diverși aștri, a dimensiunilor lor, precizia cu care se prezic eclipsele, descoperirea unor noi planete numai prin calcul etc., demonstrează posibilitățile extraordinare ale acestei științe a viitorului.

Astronomia *ne-a învățat* ca din mulțimea aparențelor să *descifrăm adevărul*. Astronomia este cea care a creat *modelarea matematică a naturii*. Aceasta a avut un rol important în constituirea și dezvoltarea ulterioară a matematicii și științelor exacte.

Se poate afirma că atrăgând științele spre nemărginire, astronomia le-a obligat să se dezvolte corespunzător și că, în același timp, a oferit sprijin anumitor concepții

filozofice.

*

Pe lângă conținutul său științific, astronomia are o mulțime de virtuți formative pe care dorim să le evidențiem în cadrul acestui articol:

- Astronomia este cea mai veche știință. Ea a influențat puternic percepția pe care omul o are asupra lui și asupra mediului înconjurător.
- Astronomia este purtătoarea unei puternice încărcături culturale, care înglobează originile noastre îndepărtate, conștientizarea situației noastre în Univers, considerente de ordin cosmologic și filosofic.
- Astronomia a influențat și influențează istoria și cultura noastră, prin aplicațiile sale practice și implicațiile sale filozofice și religioase.
- Astronomia constituie un exemplu de interacțiune între știință, cultură și tehnologie. Ea demonstrează unicitatea științei și oferă o multitudine de exemple care se pot valorifica din punct de vedere educativ.
- Astronomia trezește curiozitatea, imaginația, îndeamnă la cercetare și descoperire.
- Astronomia conștientizează locul pe care îl ocupăm în Univers, caracterul singular al Pământului și importanța protejării lui.
- Astronomia evidențiază fragilitatea ecosistemelor terestre, influența factorilor cosmici asupra lor, ca: radiația solară, variații ale orbitei terestre, variații ale orbitei Lunii, coliziunile cu alte corpuri etc.
- Astrofizica este una dintre cele mai dinamice științe (alături de genetică și informatică).
- Astronomia poate fi folosită la ilustrarea multor concepte fizice, cum ar fi cele din capitolele: gravitația, teoria relativității, electrodinamică, optică, metode de determinare a distanțelor folosind paralaxele diurne și paralaxele stelare etc.
- Laboratorul ceresc realizează condiții pentru determinări de: temperaturi, densități, presiuni, câmpuri magnetice, câmpuri gravitaționale, mase, energii, etc.
- Astronomia poate servi ca model tuturor științelor bazate pe observații.
- Astronomia favorizează creșterea interesului și aprecierea publicului pentru știință și tehnologie.

*

În modul nostru de a gândi și de a trăi există și speranța profundă că, dacă vom cunoaște începuturile, vom fi pe deplin în măsură să cunoaștem locul și semnificația momentului pe care îl trăim și, totodată, vom înțelege și ne vom putea alege în mod conștient viitorul.

Dezvăluirea celor mai profunde mistere ale evoluției originare a Universului, necesită probabil o nouă fizică, o sinteză profundă între relativitate și mecanica cuantică.

Apar mereu noi probleme în aria de cuprindere a Astrofizicii contemporane: problema marilor energii și a marilor densități de energie - radiogalaxii, quasari, problema „găurilor negre”, existența și rolul antimateriei etc..

Telescoapele de ultimă generație și supertelescoapele plasate pe Pământ, dar și în spațiul cosmic, vor permite obținerea unor informații deosebite despre structura și evoluția materiei din stele și sisteme stelare.

Efectuând observații și o interpretare corectă a acestora, este posibil să descoperim istoria evoluției

Enigmistica și frumusețile ei

Despre „enigmistică”, în termeni generali, se scrie destul de rar în publicațiile noastre, deși are o vechime în lume de multe mii de ani.

Ne-au lăsat lucrări monumentale Dr. Nicolae Andrei cu al său „Îndreptar rebusist” și Dr. Gheorghe Sanda cu „Ghidul enigmistului”.

Iar în folclorul nostru avem tezaurul *ghicitorilor, al cimiliturilor și de ce-urilor* așa cum le-au adunat mari folcloriști, ca: S.Fl. Marian, Tudor Pamfile, G. Dem. Teodorescu, I.A. Zanne, Artur Gorovei, George Pascu și alții.

Secolul 20 avea să nască însă un hegemon: „Cuvinte încrucișate” (21 decembrie 1913, Arthur Wynne în ziarul „New York World”).

O șaradă, o enigmă, o criptografie, o anagramă, un logograf, un palindrom etc. au un singur răspuns sau doar câteva cuvinte, pe când un careu de cuvinte încrucișate conține zeci de enigme și deci tot atâtea răspunsuri deodată!

Enigmistica supraviețuiește și își păstrează frumusețile ei. De aceea merită să fie cultivată în continuare și pasionații ei nu lipsesc. În plus, enigmistica se pretează la versificații ce ating niveluri literare deosebite. Poate doar folclorul enigmatic pare dispărent, dar asta nu numai la noi. În revista franceză „Historia”, nr.217/1964, Marcel Bernasconi semnală, cu regret, dispariția folclorului enigmist în Franța.

Prin anii 1975 corespondam cu Dumitru Tomulescu, bătrân învățător din satul Cremenari, comuna Galicea, jud. Vâlcea, care mi-a semnalat unele ghicitori din epocă, contrazicându-mi pesimismul.

Le reproduc mai jos:

- „Țârâie dar greier nu-i/ Stă pe masă unde-l pui/ Număr poartă-n loc de nume/ Și ne duce glasul-n lume” (Telefonul).

- „Unul mare, unul mic,/ Unu-nalt, unul voinic/ Și-unu-nceins cu brâu de fier/ Sunt la muncă pe șantier” (Mâna cu cele cinci degete).

- „Cu trei ochi în trei culori/ E atent la trecători/ Și țiarată, fără grai/ Când să mergi și când să stai” (Semaforul).

Ceea ce uimește la ghicitorile făurite de poporul român este uriașa lor densitate tematică. Este înfățișat tot ceea ce a putut să cadă sub observația simțurilor și judecății omenești, de la propria reprezentare fizică a ființei umane, apoi a mediului înconjurător, a faunei și florei, a virtuților și viciilor, a sentimentelor de dragoste, curaj, bunătate, răbdare etc., precum și a celor blamabile, ca: invidia, lenea, lăcomia, apoi a îndeletnicirilor de tot felul, a atitudinii față de viață și de moarte, o adevărată filozofie a folclorului, unele dintre ghicitori, prin forța lor moralizatoare sau pildelor lor, trecând în rândul proverbelor.

Ce spuneți despre ghicitorile de mai jos care exprimă *noțiuni abstracte?* printr-o frumusețe de limbă cuceritoare?

Gândul: „Nuielușe fermenea/ Colindai lumea cu ea” (fermenea = scurtă țărânească).

Cuget: „Ager, sprinten și ușor/ Fără aripi pot să zbor/ Peste ploaie, peste nor”.

Enigmistica, întocmai ca și cuvintele încrucișate, *ascute agerimea minții, îmbogățeste cunoștințele, exersează atenția, cultiva munca organizată, dezvoltă judecata, distrează instruind, îmbogățind cultura de masă.*

Pe acest fond și tezaur folcloric enigmistica modernă dispune și are mereu replici deopotrivă de frumoase și de înalte.

Din păcate, s-a produs un fel de cursă pentru originalitate, apărând nesfârșite variante, ceea ce l-a făcut pe Toma Michinici să afirme că „*există mai mulți compunători decât dezlegători!*” Unele publicații nici nu mai inserează enigmistică neavând posibilitatea de control al paternității și priorității acestora.

Până unde s-a mers cu goana după originalitate aș vrea să vă dau un exemplu elocvent.

Este cunoscut termenul de PALINDROM, adică un cuvânt sau o frază care se citește la fel de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga (gr. „Palin” însemnând „din nou” și „dromos” - „drum”).

Pentru varianta când cuvântul sau fraza s-ar citi într-un fel de la stânga la dreapta și într-altfel de la dreapta la stânga enigmistica are introdus termenul „POLINDROM”. Dar „polin” nu înseamnă nimic. (Poate s-a vrut „poli” ceea ce ar duce la cuvântul „polidrom”, „poli” fiind un prefix cu sens de compunere „mai mulți, mai multe”).

Și iată ce scrie „Dicționarul explicativ al limbii române” la cuvântul PALINDROM: Grup de cuvinte sau cuvânt care poate fi citit de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga, fără să-și piardă sensul; p. ext. Joc distractiv constând în găsirea unui cuvânt care citit și normal și invers să aibă fie același înțeles fie, în al doilea caz, să dea un alt cuvânt. Termenul „Palindrom” nu există în DEX. Lingviștii Academiei Române știu mai bine.

Altfel ar fi ca și când aș pleca de-acasă de pe strada mea, pășind pe trotuarul din dreapta și m-aș întoarce pe trotuarul din stânga, n-aș mai fi fost pe strada mea!

Nu originalitatea cu orice preț trebuie căutată prin fel de fel de diversificări, ci frumusețea, valoarea culturală a creațiilor enigmatice accesibile și atrăgătoare publicului larg.

Se întâmplă ca cititorii să nu reușească să dezlege unele astfel de probleme pentru că nu reușesc să descifreze modul de citire folosit de autori, chiar dacă citesc dezlegarea!

Enigmistica nu înseamnă probleme care să nu se poată dezlega, ci probleme care să atragă cititorul, să simtă frumusețea și bucuria de a le citi și dezlega.

Caracterul culturii de masă pe care l-a luat rebusismul prin cuvintele încrucișate trebuie să-l realizeze și enigmistica modernă, pentru că folclorul enigmist a existat tocmai prin caracterul de masă pe care l-a avut.

Până la apariția cuvintelor încrucișate toate producțiile enigmatice se intitulau „Jocuri”. Și la fel se intitulau și rubricile din paginile de reviste. Denumire care a continuat o bună bucată de vreme și după apariția cuvintelor încrucișate, până când, într-un articol din revista „Rebus”, o voce a spus răspica: „**Nu jocuri**” ci „**probleme**”! De ce „jocuri”? sunt o cale directă de instruire, adică de căpătare de cunoștințe, de disciplinare a muncii intelectuale, de apel la tot ceea ce știi și la dorința de a ști mai mult” (Mihai Gafița, articol în revista „Rebus” din 20 septembrie 1958).

Tot așa aș zice și eu că este nepotrivit de a se mai spune „enigmistică minoră”.

Prin vechimea milenară și prin calitățile deosebite, mereu atractive și frumoase, enigmistica este un constant vector al culturii de masă, adresându-se tuturor categoriilor de cititori mari și mici.

Enigmistica nu este o cenușăreasă, ci un membru egal cu cuvintele încrucișate în ceea ce înțelegem astăzi prin cultura de masă și prin termenul de rebusism.

chiar fiind eroină... am să mai revin”.

Până la mijlocul lunii martie, romanul predat editurii (144 pag.) a intrat sub tipar și într-un timp enorm de scurt, cu corecturi de autor cu tot (4 și 21 februarie), cartea a intrat în librării. Scriitorul notează în *Jurnal*: „După ce a apărut *Amândoi*, acum câteva zile, vreau să mă apuc de *Păcală și Tândală*, care aș dori să fie într-un fel opera mea cea mai reprezentativă, matură, dacă s-ar putea, o epopee a vieții românești într-un sens, cum e de exemplu *Don Quijote* sau *Suflete moarte*. Firește, de la intenție până la realizare, drumul e mai lung ca de la Ierusalim până la Roma, dar lucrul mă pasionează” (Joi, 21 martie 1940, București). Scriitorul schițează nucleul viitorului roman care rămâne sub stare de proiect. Mai notează, la o lună (12 aprilie 1940): „Al. Rosetti gustă mult *Amândoi*, iar Horia Roman îl găsește grozăvie mare...” Care scriitor nu e sensibil la cuvinte de laudă!?

În presă, întâia știre o dă poetul și publicistul Camil Balthazar, prieten cu romancierul: „Liviu Rebreanu scrie o carte. De data asta, una de dragoste, care, în prima ei redactare, trebuia să se cheme *Alibiul*. Eroina principală a noului roman, pe nume Solomia, îl amuză și îl încântă în mod deosebit (după însăși mărturisirea sa)”. („*Jurnalul*”, II, 110, 28 februarie 1940, p.2). Altă știre apare după lansare: „O revelație pentru literatura românească - Liviu Rebreanu. *Amândoi*. Creație de robustă vigoare, noua lucrare a celui dintâi scriitor al țării aduce o temă inedită, un subiect senzațional ce va constitui o surpriză pentru publicul cetitor și o reală desfătare”. („*România literară*”, II, 50, 24 martie 1940, p.4). În aceeași publicație, Neagu Rădulescu, la rubrica *Cișmigiul cu sticleți*, îi dedică o șarjă amicală, romancierul prezentat cu un cuțit însângerat în mână, cu morții pe pat-subpat, exclamă: „I-am ucis pe amândoi, acum să ucid și câțiva cetitori”.

Dan Petrașincu îi ia un interviu. Răspunsurile concise ale romancierului completează nu numai laboratorul de creație al său, dar și atmosfera, în genere, a operei („*Jurnalul*”, II, 141, 30 martie 1940, p.2):

„La început, cartea trebuia să se intituleze *Cine?*, dar am rămas la *Amândoi*. E o simplă indicație: se întâmplă două crime în roman [...] Sunt subiecte care zac în tine mult

timp, nu le dai importanță și crezi chiar că le-ai uitat... când, deodată, ele reînvie, se trezesc din umbră și te obsedează din nou. Așa s-a întâmplat și cu *Amândoi*. E un fel de roman polițist și mai ales o eroină m-a atras în această carte: Solomia. Este o ființă elementară, jumătate țărăncă, jumătate orașancă, în care sentimentele, pasiunile își păstrează toată adâncimea lor originală. Solomia e în stare de orice faptă, de orice jertfă, când i se arată un pic de atenție. Așa se întâmplă și în roman [...] Cartea trăiește și prin alți eroi: procurorul Dolga, familia Dăniloiu, Deluleștii, Dică, Secuianu etc. Aceștia formează partea din care e formată acțiunea. Sunt eroii micii noastre burghezii provinciale, cu ticurile, apucăturile lor specifice.”

Dan Petrașincu a plecat, după interviu, cu un exemplar al romanului, pe care l-a citit pe nerăsuflăte, scriind pentru a doua zi întâia cronică literară (*Un roman „polițist” de Liviu Rebreanu*, în „*România literară*”, II, 51, 31 martie 1940, p.22): „Romancierul din zilele lui de mare inspirație nu și-a uitat meșteșugul. Liviu Rebreanu știe să facă un roman. În toate cărțile sale, această știință a compoziției este prezentă, neștirbită [...] Arta de a modela pasta umană după voie nu-l părăsește nicicând. Chiar dacă se joacă; și romanul *Amândoi* a ieșit dintr-un astfel de joc. Demult, pe romancier, îl preocupă gândul de-a scrie un roman polițist... fără defectele acestui gen! Un roman polițist autohton mai întâi. Adică de ce în toate romanele polițiste să fie vorba numai de personaje cu nume englezești, exotice? Mediul nostru nu e destul de exotic el însuși?”

Au urmat alte șaisprezece recenzii/cronici literare numai în anul 1940, printre care se numără cele ale lui Mihail Sebastian, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu. În anul următor, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (141, p.653), G. Călinescu adnota sever, după considerarea romanului *Gorila* ca neizbutit literar: „Nu mai bun este romanul polițist *Amândoi*, istoria unei servitoare criminale”.

Publicul cititor a receptat altfel romanul: în anii 1942 și 1944, au apărut alt două ediții, reproduse stereotip după prima, cu unele amendamente puțin importante ale autorului, și o ediție în limba germană (*Alle Beide*, Viena, 1944).

Mormânt dublu tumular descoperit pe „Dealul Țuguieta”, Bârlad, jud. Vaslui, aparținând nomazilor turanici

urmare din pag. 7

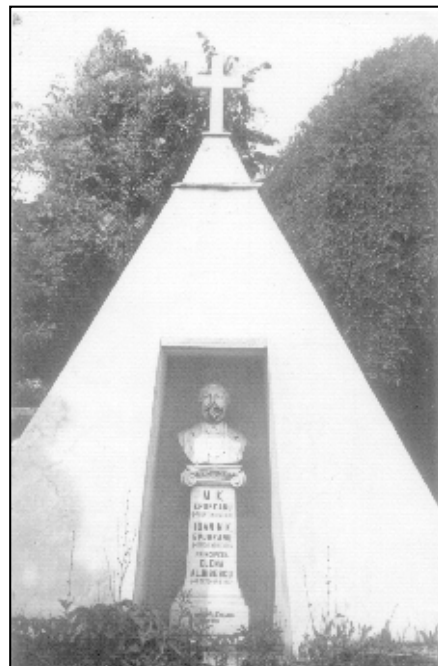
Orientarea scheletelor umane în direcția vest-est, zăbala dintr-o singură vergea și vasul de lut cu elemente specifice de decorare dovedesc că necropola aparține pecenegilor și datează probabil din secolele X-XI.

Trebuie să amintim că în anul 1969 la circa 1 km distanță în zona de sud-vest a orașului, în punctul „Moara lui Chicoș” a fost descoperit un alt mormânt turanic². Presupunem că cele două morminte aparțin aceleiași complex funerar.

În concluzie, zona Bârladului prezintă un interesant areal de percepție și studiere a nomazilor de neam turanic³, cercetările sistematice ulterioare putând să aducă noi informații.

Note:

- Victor Spinei, *Antichitățile normazilor turanici din Moldova în primul sfert al mileniului al II-lea*, în SCIVA, tomul 25 (1974), 3, p.389.
- Ghenuță Coman, *Statornicie și continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, p.71;
- Pentru detalii despre pecenegi și necropolele funerare din Moldova Meridională vezi Victor Spinei, *Marile migrații din estul și sud-estul Europei în secolele IX-XIII*, Iași, 1999, p.88-151; Idem, *Realități etnice și politice în Moldova Meridională în secolele X-XIII. Români și turanici*, Iași, 1985.

Monumentul funerar al familiei Manolache Costache Epureanu din cimitirul „Eternitatea” Bârlad, ridicat prin subscripție publică și sprijinul financiar al nepoților săi, Anton și Emanoil Bibescu. Fiii lui Epureanu au fost: Ioan Costache Epureanu (1894), principesa Elena Al. Bibescu (1902), Ecaterina Ecsarhu (1913).

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală “Academia Bârlădeană”

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor șef), Simion Bogdănescu, Ritta Mintiade.

Tehnoredactare: Bogdan Artene.

*

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad